

Fényszóró

SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

BAJOR GIZI
A SZENT SZÖRNYETEGEK
FŐSZEREPÉBEN
(Rozgonyi foto)

I. ÉVF. 12. SZÁM
ÁRA 20 PENGŐ

HETI kislevél

BABJÁTEK és — demokrácia. Rév István bábszínházának megnyitása és az a körülmény, hogy a jövőben a Színművészeti Akadémián a bábjáték művészetét is tanítják, a bábjátékok felé tereli az érdeklődést. Az európai bábjáték különben egyik kifejező eszköze volt a demokratikus törekvések első próbálkozásainak is.

A bábjáték és bábszínház a mai színészet és színpad őse, előzménye. Ázsiában, Távol-Kélelen ugyan vallásérköcsi jelképes kultusz az eredete, de kétség-telen, hogy az ember ősi játékos ösztönéből, szórakozási vágyából kelt életre. Legrégibb nyomait Indiában, Arábiában, Kínában és Jáva szigetén lelték. A hely-lének is ismerik a bábjátékot. Európába spanyolok, olaszok, franciák hozták. Magyarországra német-cseh-morva vándor-komédiások útján jutott el a XVII. században. Ekkor már a misztérium-bábjáték elvilágiaso-dott és az öntudatra ébredő nép nemzetlivé avalta a bábjáték szellemét. (Idegen elnevezése: marionette, Mária — *kis-Mária* — *Marion* — misztérium-já-téki, népies nevéből származott.) Az elnyomott nép lelkében a felszabadulás és demokrácia vá-gya teremtette meg nemzetén-kint népies hőst. A szegény, de eszes és keménykötésű legényt, aki kiáll a gátra sorstársaiért és személyes bátorságával, meg erkölcsi fölényével igazságot szolgáltat a nyomorgóknak, az elnyomottaknak. Magyarorszá-gon Vitéz László alakjában tes-tesül meg a nép álmodott alakja, a katonafogdosás keserűségéből pattanva a bábszínpadra, ahol aztán a vitéz katona — akit azonban kötéllal fogtak — el-bánok üldözéssel, a német káp-lárral, őrmesterrel, de a falusi bíróval, csendőrrrel, dézsmaazéd-vel és minden basáskodóval ogy-aránt. A népszórakoztatás másik magyar bábfigurája a *Paprika Jancsi* is, mint Vitéz László, ro-konságot éreztet a keleti erköl-sí-misztikus eredettel, mert el-páholja és legyőzi az ember ősi ellenségeit, az Ördögöt és a Ha-lált. Érdekes, hogy *édestestvé-rük, Ludas Matyi*, nem került a bábszínpadra, legalább is nincs ennek nyoma.

Noha nálunk is megjelent a művészi bábjáték, amely feje-delmi udvarokba is eljutott — *Eszterházy herceg eszterházi* és *kismartoni* színházában — Ma-gyarországon inkább a nép mu-lattatójává népszerűsödött, ha nem is olyan mértékben és nem is olyan kulturális hatással, mint külföldön. A fővárosban előbb a Szalag-utcában, majd a váci országháza a Hacker-udvar-ban (most Somogyi Béla-út 7.) jelent meg a bábszínház. 1883-ban Hincz Gusztáv, a Városliget régi mutatványostelepén alapí-totta bábszínházát a Műszinkör-

rel szemben és bábjátékos család-jának hagyományos darabjaival (Don Juan, Genová, Faust, Pokol, Mohamed halála) szórakoz-tatta a felnőtteket. A Paprika Jancsi, a gyermekek bábszínháza magyaros témájú játékokat mu-tatott be, köztük *Rózsa Sándort*. Később Hincz Károly egyesítette a két színházat (1909). Nemesek a Városligetben, hanem a Nép-ligetben és a budai Városmajor-ban is működtek bábszínházak, megtartva a katonafogdosás egy-kori drámai meséjének elemeit, mint a nép demokratikus vágyá-nak, törekvéseinek jelképét. Bizonyítja ezt az a körülmény, hogy 1918—1919 után a rendőrség éppennygy beleavatkozott! a báb-színházak e műsorszámába, mint ahogyan — a Bach-korszakban betiltotta.

BURLESZK. Eredeti jelen-tése: furcsa, kü-lönös. Az iro-dalomba és szin-játszásba is át-ment szó, volta-

képpen azonban a mozarabok legeredetibb műfajának meghatá-rozása. A film sajátos technikájából adódó eszközökkel fejezi ki a kép-telenségig vitt komikai hatásokkal dolgozó mesét. Legfőbb jellemzője, hogy a realiztikus miliőbe irrealiz-tikus mesét és játékot helyez el. A burleszkben semmi sem lehetet-len, a jókedvű mulatozó tényleg kirúgja a ház oldalát s az utcai jár-kező fejére zuhanó kötőem nem üti agyon, csak egy-két tisztálkodó fricskára készíti a burleszkfilmek póruljárt hőst. A burleszk a sziv-ből jövő nevetésnek legzadagabb kútfje. Főleg a huszas évek idején élte fénykorát, a hangosfilm meg-jelenésével egyre jobban háttérbe szorult, ma jóformán egyedül Chaplin képviseli ezt a gyermek-ednek látszó, valójában azonban az emberi lélek legnagobb mély-ségeit tükröző műfajt. Természet-ezen a népszerű burleszk-komikusok nem álltak mind chaplini nívón, de mindüket a nagyképűségől ment, friss humor jellemezte. Ki ne em-lekeznék a faacú Buster Keatonra, a kövér Fatty-re, Harold Lloydra vagy Zigottora? Zoro-Huru, ké-sőbb pedig a Stan-Pan együttes inkább külsőleges eszközökkel op-ráltak, bágyadt mását nyújtva nagy

elődeik eredeti humorának. A fran-ciáknak is megvolt a maguk nép-szerű burleszk-színészek, a kitűnő Max Linder. Mi sem jellemzőbb e műfaj örök népszerűségére, mint az a néhány éve bemutatott holly-woodi film, melynek betétfeként egy régi burleszk is szerepelt. A drága kiállítású, sztároktól hem-zseggő filmnek kizárólag a kis egy-felvonásos miatt volt frenetikus sikere.

HORVÁTH ÁRPÁD 1900 no-venber 25-én Erdélyben, Désen született. Középszkolai tanulmá-nyait ugyanott végezte, majd a budapesti Tudományegyetem bölcsészeti karára iratkozott be s ezzel egyidejűleg nevezte ki Apponyi Albert akkori kultusz-miniszter a budapesti Eötvös József Kollégium tagjává, ami a párisi École Normale Supé-rieur-nek megfelelő elit tanár-képző intézet. A színház iránti érdeklődése már kora gyermek-ségében felébredt s minthogy egyetemi tanulmányai alatt hir-lapirással is foglalkozik, első sorban színházi, irodalmi és képzőművészeti kritikákat ír. Ezek hívják fel rá Hevesi Sán-dornak, a Nemzeti Színház igaz-gatójának figyelmét, aki 1922-ben voluntörként veszi a Nem-zeti Színházhoz. 1923 őszén se-gédrendező, 1924-ben alrendező, 1925-ben rendező, 1926-ban ren-dező és »első korrepetitor«, 1930-ban a Színművészeti Aka-démia rendezői tanfolyamának tanára. Itt két évig tanít, majd 1932-ben, 32 éves korában neve-zik ki a Nemzeti Színház főren-dezőjévé s ebben a minőségében 1935-ig működik az intézetben. 1929-ben Klebelsberg Kunó kul-tuszminiszter neki juttatja az első külföldi rendezői tanul-mányi ösztöndíjat s 1930-ban a Francia Köztársaság az Aka-démiai palma lila szalagjával tünteti ki (L'officier de l'Acad-mie Française) a francia »színpadi irodalom magyarorszá-gi terjesztése körül szerzett érdemeiért. Főrendezői munká-sága mellett buzgón dolgozik tovább irodalmi téren is. 1931—34-ben a »Nyugat« munkatársa, de nagyszólammal jelennek meg színháztudományi tanul-mányai és cikkei a Budapesti Szemle-ben, a Pesti Napló-ban, a Budapesti Hirlapban és külön-böző szakfolyóiratok hasábjain is. Lefordította Dumas fils »Ka-méliás hölgy«, Beaumarchais »Figaro házassága«, Arcübasev »Féltékenység« és Jean Cocteau

»Bálványok« (»Szent szörnyete-gek« címmel Heltai Jenő for-dításában most játssza a Nem-zeti Színház Kamaraszínháza) című darabjait s ezeken kívül is számos színpadi átdolgozást végzett. 1935-ben megváltik a Nemzeti Színházról s a Magyar Színház főrendezője lesz, majd 1936—39-ig a debreceni Csokonai Színház igazgatója. Itteni műkö-dése addig soha nem látott mű-vészi színvonalra emeli Debre-cen Színházát, de a város fa-siszta köreinek nyomására abba kell hagynia misszióját. 1939-től 43-ig a Vigszínház főrendezője, majd amikor gerinces baloldali magatartása miatt innen is el-tanácsolják, az »Uj Hang« ki-adóvállalat lektoraként folyat-tja a művészet szabadságáért vívott harcát. A jobboldali kö-rök nyomására rövidesen el kell nemulnia az »Uj Hang«-nak is és ekkor Horváth Árpád illega-litációba vonulva, a magyar ellen-állási mozgalom egyik legtevé-kenyebb harcosa lesz. A fa-siszta uralom pribékjei hosszú hónapokon át folytatnak el-lene hajtóvadászatot s 1944 no-venber 26-án utóleri annyi de-rék magyar hazafi közös sorsa: a margitkörtüi katonai fogházba hurokolták, ahonnan december 8-áról 9-ére virradó éjjel egy fegyveres nyilas-csoportnak szolgáltatják ki. Sorsa ettől kezdve homályba vész. (— 6.)

LIGETI JULISKA. A Nemzeti Színház e század elején bemutat-ta Murai Károly »Virágakadás« című bájos egyfelvonásosát és a darabban két fiatal színész játszott a szerel-mes párt. Az előadás tapsvihorai után kiderült, hogy nem is játszo-ták, hanem — megélték a darabban kikafadó szerelmet. A színpadi csók-kók — valódi csókok voltak és még a bemutatóestén eljegyezték egy-mást, a szerelemből pedig holtomig-lan-holtodiglan házasság lett.

Ligeti Juliska és Dezső József volt a két akkor fiatal művész. Egyideig — mint a »Regényesek« című verses *Rostand*-darabban — a színpadon is szerelmes partnerek voltak: Ligeti Juliska, a bűbajos naíva, meg Dezső József, a vigjátéki szerelmes és szalón-bonvivant. A szépséges naíva Shaekespeare lényalakjait éppen olyan természetesen és köz-vetlenséggel játszotta, mint más vigjátékok és a népies tárgyú da-rabok fiatal lényait.

Felédhetetlen az Aranyember Noémije — férje ekkor már *Náday Ferenc* jellemzerepét, Krisztyán Tódort játssza ugyanebben a darab-ban és nagyot teremt a Lear király Bolondjában. A Virágakadás Nel-lije is áttér asszonyszerepreke — hja, az idő elszalad mindenki fölött! — és Ligeti Juliska most már Ibsen-szerepekben tűnik ki érett művésze-tével, mint Elvstedné a Hedda Gablerben és Gina a Vadkacában. Az utóbbiban már a színház új tag-jával, *Somlay Arthurral* szerepel együtt... Sokáig játszott még fér-jének korai halála után (1915) és kitüntetik a Nemzeti Színház arany-gyűrűjével (1924). Mig aztán a budai ostrom megviseli szervezetét és a felszabadulás után, június 25-én meghal Budapesten, 68 éves korá-ban. E kis lexikoni följegyzéssel pó-toljuk a méltó megemlékezést, ami az ország új életkezdésének lázas zűrzavarában néhány futólagos sorra zsgorodott halálakor a napilapok szűkreszabott hasábjain.

A „Fényszóró” művészeti hetilap nem fogad el s nem közöl fizetett színházi és filmképeket!

A kritika becsületével nem tartja összegezhetőnek azt, hogy olyan filmnek, olyan színházi előadás-nak, melyet elítél, értéktelennek tart, a színház által megfizetett oldalakon, esetéző képekkel, reklámdobot verjen. A kép is kritika!

Meggyőződésünk, hogy a közönség pontos tájékoz-tatást és lelkiismeretes bírálatot akar s méltányolni fogja a »Fényszóró« törekvését.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

BALÁZS BÉLA:

A MI RETTENETES KIS VÁROSUNK

Támadni akarok, tehát előbb biztosítanom kell szárnyaimat oldal-ellentámadások ellen. Ezért előrebocsátom a következőket. Thornton Wilder egész nagy író és semmi körülmények között sem lehet hiba darabját játszani, sőt újrajátszani. Kivált olyan kitűnő előadásban, mint a Vig-színházé. Azonban írásművek hatása, jelentése, értelmezése az idők folyamán gyakran változik. Különböző korokban különbözőképpen »hangzanak«. Lelki akusztika kérdése ez. Színművek hatása helyzetű kérdés is: a történelmi helyzeté. Egyszer így értik, más időben másképp. Sőt az is megtörténhetik, hogy valamely színdarab bizonyos irányú hatása néhány év előtt szinte forradalmi hatásnak volt mondható és ha ma ugyanazt a hatást váltja ki, az reakciós hatás. Pedig nem a dráma avult el. Csak megváltozott a történelmi helyzet és az a közönség, mely erre a változásra még nem eszmélt rá, az a közönség avult el.

Teszem Thornton Wilder finom és szellemes színműve: »A mi kis városunk« nem avult el. Művészi értékei maradandók. De borzalmasan elavult az a mai nézőközönsége, mely ugyanolyan áhítatos meghatottsággal reagál rá, mint első bemutatójának publikuma. Akkor, a bőmből fasisztaszólamok idején meg lehetett érteni, hogy a riadt és elundorodott emberek a »mi kis városunk« igénytelen üres csendjébe úgy menekültek, mint egy lelki bunkerbe. Akkor a habzó szájú, véres őrjöngés idején még valami passzív lelki ellenállás is volt abban, hogy tüntetően elfordultak az emberek a megalomániás tombolástól és könnyes, megindult vággyal nézték »a mi kis városunk« életének nyájas egyszerűségét, melynek akkor még banalitása is, együgyű korlátoltsága is pihentető volt. Azt a stilizált nyárspolgárvilágot, melynek még szellemtelen, akarás és merés nélküli kérődző unalma is kedves emberizű. Erthető volt akkor. A német megszállás előestéjén.

De máma? Felszabadulásunk perspektívákat, reményeket nyitó idején? Fiatal demokráciánk első nekilendüléseinek, erőfeszítéseinek idején? Nagy eszmék küzdelmének, diadalának, akarások és merések idején, mikor az emberiség újra felemelte gondolatoktól lobogó fejét? Máma?

Megdöbbenve láttam a felújított »kis városka« nézőinek szemében a megindultság komoly könnyeit és ajkán a meghatott mosolyt. Mi hatotta meg őket olyan mélyen? Az a menthetetlen banalitás, melyet ilyen sivatag siváran soha író még nem ábrázolt? Az az örök egyforma, megalkuvásba békélt tenyészet, melynek csendje hasonlatos a réti fű gondolatlan csendjéhez és a békés tehén-esordáéhoz, mely rajta legel? Hogy sok szépség, finomság, poézis van a darabban? Hogyne volna. Nagy költő írta. Ha legelő esordát ír te, az is szép lesz és poétikus.

De mi máma újra emberek lettünk, felocsúdott, akaró, küzdő, célt látó és utat kereső emberek. Akiknek újra kezünkbe adatott sorsunk? Nézeljük mi a rezignációnak ezt a temetőkertjét, melyben elevenek és holtak egyformán nem élnek, másképp, mint szánakozó utálattal, a részvét gyöngöden lenező iróniájával?

Hogy milyen »ember« a darab? Hogyne! A legkorlátotabb, leggyávább nyárspolgár is ember és ha nagy költő írja meg, még karikatúrájából is melegség fog áradni. De nem emberi-e Petőfi félelme, hogy ágyban párnák közt talál meghalni? Nem emberi Madách Adámja, aki máglyáról máglyára megy a századok vezető eszméiért? Nem emberi Faust fogadalma, aki az ördögnek adja el magát, ha egyszer csak egy percére is megnyugodnék valamiben? Nem százszor emberibb, mert különbözőbb a homályos,

öntudatlan vegetációtól? De én Budapesten láttam azt a közönséget, melynek szívét a mi kis halott városunk emberiessége indította meg. Láttam a megszállás fel nem ocsúdott kábultjait, elfáradtjait — Budapest el nem takarított lelki romjait, a fasizmus legszörnyűbb pusztítását. A halottak széksora a színpadról mintha lefolytatódott volna a nézőtérre.

Nem véletlen az, hogy »a mi kis városunkban« olyan sok szó esik a csillagokról, holdról, esőről, szélről, szóval a végtelen és örök természetről. A világegyetem mérhetetlen háttéré előtt játszódik le a féregemberkének élete, mert a kozmosz mérhetetlen nagysága az ő mentségük és kifogásuk. Mert ugye, ha millió évekig tart, míg egy csillag fénye ennek a szánalmasan kicsike földnek neveltségesen mulandó életét eléri, mi különbség van akkor egy amerikai kis város tejkihordója és Michel Angelo között? Mi különbség az ő tehene és Lenin között? Egyformán mulandó kreatúrái egy percekig tartó világnak. És akkor ugye mit akarunk?

Gyakran mentegette magát a rezignáló gyávaság, gyengeség, fáradság, butaság az ilyen »kozmosz« perspektívákkal. Gyakran emlegette az ilyen kozmikus perspektívákat a reakció, hogy megbénítsa az akarást, a merést, a bátor kutatást, az áldozatra elszántságot. De a csillagok legjobban a sötétségben látszanak. Akkor merenghetünk a csillagokon és a holdon, mikor nem látjuk, hogy mi történik körülöttünk a földön. Haramiak is szeretik a kozmikus távlatokat.

A felújított — mert el nem avult — Wilder-dráma közönsége annyira elavult, hogy nem vette észre, hogy a világirodalom egyik legkegyetlenebb szatírját látja. Szó szerint vette Wilder esúfolódását, mely szerint a boldogság mindenek felett, mégpedig a megalkuvások és lemondások, rezignációk árán megváltott boldogság is, az eszmétlen és szenvedélytelen üres nyugalom boldogsága, a »szerény és egyszerű« vegetatív élet boldogsága, a hízó disznó-ólbeli boldogsága. Hát elhihetők, hogy olyan nagy írónak, mint Thornton Wilder, ez a hite? Pedig az író minduntalan megmondja a darabban véleményét arról a rettenetes és szánalmas kis városról, melyet még az »erős lelkű pionérok« építettek, de azóta nem szívesen mennek lakói kis kertjük határán túl. Elmondja a lapszerkesztő véleményét a kis városka »kulturájáról«. Maróbb gúnnyal ritkán írtak szatíráit. De a darab esúspontja, a modern drámairodalom legzseniálisabb jelenete, a halott ifjú asszony visszatérése életének legboldogabb napjába, mikor az alig eltávozott lélek, a még csekély disztanciából is már látóvá lesz és ráébred arra, hogy milyen rettenetes az a boldogság. Nem kritizál és nem filozofál: de nem bírja elviselni, kibírhatatlan neki az a sivár banalitás, üresség, korlátoltság! És leginkább azoknak a jó embereknek gyöngédsége és szeretete elviselhetetlen és tűrhetetlen ostoba lényegtelenségében. Egymásért éltek csak — mondja — és sejtelmük sincs egymásról. Hát minek élnek?

Thornton Wilder úgy látja az egész kis várost, ahogy a hazajáró lélek látja. Hogy a közönség ezt nem vette észre, annak kissé oka Somlay Arthúr is, aki a kitűnően rendezett és játszott darabban megható melegséggel személyesíti meg a költőt. Részvét, szánalom, gyöngédség, meghatottság, minden meg van benne, ami az igaz költői iróniához kell. — de az irónia tragikus kérélhetetlensége hiányzik belőle. Pedig ez az, ami Thornton Wilder szellemes, finom darabját ma különösen aktuálissá teheti.

(Mafirt híradó felvételei)

Szálasi kilép a repülőgépből

Imrédy Béla a rendőrségen

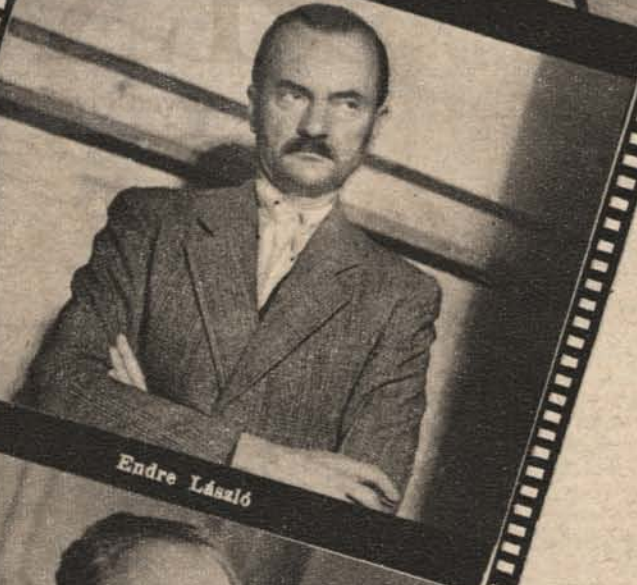
A rendőrségen leveszik a bílszet

Bárdosy László

Endre László

Endre László

Szálasi Perenc

A FILMHÍRADÓ ÉS A TÖRTÉNELEM

A riport az élet tükré. Dokumentum. Egy jó riport néha többet ér, mint sok hivatalos okmány. Mert az igazi riport: okmány is. Egy olyan okmány, mint a római márvány-táblák felirata, hiteles rögzítései egy múlt történelmi pillanatnak. A filmriport még többet mond. Az arcvonásokban, a gesztusokban éri tetten a lélekben rejlő mozdulatokat, az elvadult ember romboló ösztöneit, amelyek — negatív értelemben — szintén történelemalkító tényezők. A Szálasiról és társairól készült filmhíradó méltó kiegészítője a rombadőlt Budapestről készült filmriportoknak. Kapcsolatuk: az ok és az okozat összefüggése. Tőlük indult ki, miattuk történt minden, aminek következményeit szenvedjük. Így lett az arcukat, mozdulataikat, hangjukat megörökítő filmhíradó — történelem. Olyan történelem, mely minden elkövetkező nemzedéknek okulásul szolgál és ezzel valóban az élet tanító-mestere lesz.

Szálasiék hazaszállítása

Mult szerdán délután három órájt rabomobil száguldott végig a városon és megállt az Andrássy-út 60 előtt. A zárt kocsiból a megbilincselte Szálasi és hazaáruló bűntársait vezették a politikai rendőrség emberei az épület pincebörtönébe. Első kihallgatásukra másnap, csütörtökön délelőtt került sor. És a következő napon, pénteken délután három órakor a Híradó-mozi közönségének dörgő tapsai között már vetítették is az országrontó brigantik hazaszállításáról és kihallgatásáról készült rendkívüli híradót. A Mafirt operatörgárdája és technikai személyzete igazi rohammunkával szállította Budapest mozi látogató közönségének ezt a szenzációt. A film még aznap este több premiermoziban is bemutatásra került.

Külön érdekessége volt a Híradó-mozi premierjének, hogy az előadáson megjelent a szállítmányt kísérő két amerikai hadnagy, *George W. Granville* és *George Gerbner* is. Előadás után a *Fényszóró* munkatársa beszélt a két amerikai katonatiszttel, akikről kisért, hogy mind a ketten — magyarok. Itt születtek Magyarországon, majd kikerültek Amerikába és végig harcolták a háborút. A szállítmány parancsnoka, *Granville* hadnagy, a következőket mondta munkatársunknak:

— Öt napig álltunk startkészben, de a lehetetlenül rossz légköri viszonyok miatt nem indulhattunk. Ötnapi várakozás után felhívott telefonon *Kay* tábornok, a budapesti amerikai misszió egyik vezetője és közölte, hogy a magyar közvélemény nem örül túlságosan a napok óta tartó huzavonának. Erre kiadtam a parancsot, rossz idő, vihar — mindegy: indulunk.

Most *Gerbner* hadnagy veszi át a szót:

— Rengetegen vannak kint, akiket sorra haza fogunk szállítani és sokan bujkálnak még, akiknek nyomában vagyunk. Én fogtam el *Imrédyt*, *Kassay Schallmayert*, *Kerekest*, *Hain Pétert*. A hírhedt *Gestapo-főnökhöz* elküldtem egy emberemet, aki mint *Ottó trónörökös* megbízottja kereste fel. Elmondta, hogy felséges ura titokban *Salzburgba* érkezett a trónvisszavételről tárgyalni és szeretné megnyerni a kiváló mesterdetektív és elszánt testőr szolgálatait. *Hain* úr kivásaltatta nadrágját, felcíomázta a feleségét és rohant a megadott címre — egyenesen a karjainkba... *Kiss Ferencet is én fogtam el*. Olyan zsúfoltak voltak a börtöneink, hogy hosszú ideig nem tudtuk lezárni. Szabadlábban volt és naponta jelentkeznie kellett nálam, amíg végre helyet tudtunk szorítani neki. Egyre azt hangoztatta, hogy ő egy nagy színész, semmi más, soha nem politizált, nem érti, miért tartóztatták le.

— *Fedák Sárít*, úgy hallom, aznap fogták el, amikor mi útnak indultunk. *Szelezky Zitának* és *Páger Antalnak* is a nyomában vagyunk. Elcsipjük őket és elfogunk mindenkit, akinek része van az ország feldulásában.

A beszélgetés véget ért. Búcsúznak: vizontlására.

A vizontlásra, minél előbb, a következő szállítmánnyal.

Levél Mac Donald alexredes írchoz

POCKING

Dear Sir!

Bocsásson meg, hogy talán soha kezei közé nem kerülő soraimmal háborgatom, de igen fontos ügyben írok Önnek. Egy katona bajtársam érkezett haza Pockingból, amiről csak annyit tudok, hogy 70 km-re van Passautól és sok magyar fogoly élt ott az Ön vezetése alatt álló táborban. Kiténő sorsuk volt és az Önök által rendezett koncertekkel vidították fel a legrettenetesebb háborúban elcsigázott lelküket. Szíves engedelmevel éppen ezekről a koncertekről akarok most írni.

A koncertet *Fedák Sári* konferálta végig. Azon az angol nyelven, mely nyelvről még egy évvel ezelőtt azt mondta: holt nyelv. Mert igen tisztelt *Alezredes* úr, ez a *Fedák Sári* náci volt! Mégpedig a javából!... Igaz, hogy ez a *Fedák Sári* volt már minden, de legutoljára náci volt. *Hitlerről* írt dicsőítő könyvet, arra egy percig sem gondolva, hogy egy magyar színésznőnek — ha már mindenképp rájött az írás — *Kossuth Lajosról*, vagy *Rákóczi Ferencről* íletta volna inkább magasztaló könyvet írnia. De az biztos, *Alezredes* uram: könyörögve kérte a Mindenhatót, hogy a németek kegyetlenül verjék meg Önöket úgy, ahogy állnak, — őszintén — az egész zsidó-plutokráciájukkal együtt!

És most ez a kancellárt-dicsőítő idősebb kaméleon oda mert állni Önök elé, hogy a beregszászi angol-ságának minden szellemességével szórakoztassa Önöket, kiknek még nem is olyan régen a V 1-et kívánta, majd később a V 2-t! Nem tudom milyen lehetett? De biztos, hogy »amerikaibb« volt, mint az első hajóval érkezettek! Ő ért ehhez! Jó színésznő! Biztos, szellemes is volt!... Csak az a baj, *Alezredes* uram, hogy az ő szellemességei miatt itthon ezrek és ezrek sírnak. Az ő és »testvérei« szellemességei miatt nincsenek nekünk e percben hidjaink! És ha *Alezredes* úr egyszer megtisztelt bennünket és meglátogatta megtépzott fővárosunkat, bizony nem fog olyan könnyen *Pestről* *Budára* jutni, mint egykor, amikor még gyönyörű hidjaink a *Duna* felett egy-

máshoz szoritották a két várost. Én tudom, hogy a dinamitpatront nem ez a hetvenhétpróbás, angolul konferáló, szélsőséges magyar úri-asszony robbantotta fel, de »művész« társaival együtt fémjelzett egy ideológiát, melynek végén csattant a dinamitpatron, mint a juhászbojtár karikás ostora, de ez a csattanás nem a gonosz mostohát idegesítette a *János vitézből*, hanem gyászba borított egy szegény, szomorú kis országot!

Biztos, hogy Önt, *Alezredes* uram, »társulata« félrevezette, mert sem *Barabás Sári*, — aki nélkül csak romlott agyú nyilasok tudtak elképzelni egy »kívánsághangversenyt« — sem *Hajmássy Miklós*, akik szintén felléptek *Fedákkal* együtt, — nem jelentkeztek az Ön irodájában, hogy az egykori *Führer* iránt érzett vad és olthatatlan imádatuk miatt lemondják a koncertet, mert »becsületes« lelkiismeretük tiltakozik az ellen, hogy a gyűlölt és demokratikus gondolkozású *Amerikának* — szerintük — harcra teljesen alkalmatlan katonáit szórakoztassák... Ezt biztos nem tették!... Inkább a *Führernek* fiatal-korából megmaradt pemzlijével hirtelen átfestették magukat, hogy ragyogó szemekkel, sávosan és csillagosan jelenhessenek meg Ön előtt.

Könyörögve kérem, *Alezredes* uram, nézzen utána ezeknek a »társulatoknak«. Ne engedje, hogy »ezek« akarják szórakoztatni Önöket. Hiszen nem is lehet igazi szórakozás az, amit »tervszerűen« és hazugságból csinálnak. Hiszen ezek úgy gyűlölték Önöket és dicső fegyvertársaikat, hogy tehetetlen dühükben olyanokat mondtak Önökről, hogy azt én le sem merném írni!... Ezek először gonoszak voltak és csak azután ostobák, de még az sem mentés számukra, hogy azt sem tudták, hogy *Newyorkban* több szabadnapos liftboy van, mint *Magyarországon* katona!

Alezredes uram! Ha Önök most haragszanak ránk, akkor kizárólag ezekért a hazaáruló, angolul konferáló némberekért haragszanak, pedig mi nagyon-nagyon szeretnénk, ha nem haragudnának.

Yours trully
Balassa János

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ BARTÓK GYÁSZÜNNEPÉLYE

Bartók emléke előtt semmivel sem tisztelgethetett méltóbb módon az Operaház, mint Bartók műveinek megszólaltatásával. Az emberi tisztaság és a művészi nagyság bartóki magasságához csak Bartók Béla ér fel.

Az Operaház sajtófogadásán a Mester népi táncdalsorozata után a második vonósnégyes fojtott pátoszú, zordon férfilirája zengett föl az Operaház egykori «királytermében». A szenvedély sötét mélységének és a tiszta melódia égi ragyogásának nagyszerű fény és árnyék káprázata ez a remekmű. Súlyos, nyera harmónia-képletek megrendítő zordonsága után, mikor összesímulnak a szólamok, valóban égi zengésnek hat a melódia uralma. A gigászi ellenerők keserű ragyogásában Bartók szellemének minden mélysége és fénylő tisztasága megmutatkozik. Az Operaház külsőségeiben intim, házi gyászünnepe méltó volt Bartók géniuszához.

S méltó ünnepe volt a Halhatatlan Mesternek a «Kékszakállú herceg vára» és a «Pából faragott királyfi» egy műsoron való előadása is. A két nagy színpadi mű maga teljességében mutatja meg Bartók szellemének szinte vulkanikus erejét, fojtott drámaiságát. Az indulat érdes pátoszát, barbár ősiségét a zene klasszikus fenségének kemény építész öntudatával formálta Műve az alkotó. Nincs zeneszerző, ki sötétebb, ősi, mélyebb, tragikusabb impulzusok kényszerének belső parancsát követné az alkotásban, mint Bartók Béla. S zenéjét mégis az építés tiszta keménységének, az érzelmek esabító színessége ellen mindig diadalmas, aszkéta önuralma jellemzi. Ha van pátosza Bartók Bélának, ez mindig a konstrukció pátosza. A diszsonanciák kísérteties örvénylése, a sonase puha melódia szárnyaló fensége, s a ritmus barbár démonikus szerves egészé szövődik minden bartóki műben. Alkotásainak egyformán teljes érzelmi hitelisége és formai keménysége.

«A kékszakállú herceg vára» a hétfittű szerelem balladája. Nem dráma, hanem ballada. Zenei formája se a megszokott értelemben vett opera, hanem «dramatikus szimfónia». Két énekszólam dialógusa. Az ellentétek párbeszéde. Két világ, két értelem, két végtelenség kemény összecsapása és reménytelen sóvárgása az egymásban való feloldódás felé. A téma szimbolikus jelentőségű. A káprázatos gazdag, barbár ritmusélményekkel és újító harmónia élményekkel zsúfolt bartóki lélek vágyát fejezi ki a melódia tisztasága iránt. A «Kékszakállú herceg vára» a melódia vágyának legszebb vallomástétele Bartók oeuvre-jében. Bartók kozmikus pátoszú klasszicizmusában a primitív ősdöbbenet csak zenével kifejezhető titkai dübörgenek, de ezt a «dübörgést» kristálytiszta zenévé oldja a formáló ösztön kemény, klasszikusigényű öntudata.

A két darab előadása ünnepi esemény volt zenei életünknek. A Bartók Béla emléke előtt tisztelgő Operaház azonban csak azzal lesz igazán méltó a nagy Mester emlékéhez, ha a még nálunk élő nem adott «Csodálatos Mandarín»-t, Bartók legnagyobb színpadi alkotását is megismereti a magyar közönséggel.

Sz. P.

ZENEI LEVÉL

Írta: LÁNYI VIKTOR

A Bartók-gyász zenei megnyilvánulásai szinte egybeáradtak az október 6-i ünnepséggel, mely az idén már a demokrácia vértanúinak emlékünnepevé szélesedett ki. Előzőleg a Kommunista Párt eredetileg tervezett Kodály-Bartók-estje a gyászír hatása alatt tiszta Bartók emlékezésé alakult. Élményszerű előadásban hallottuk az elhunyt nagymester egyik legesodálatosabb késői remekét, mely a «Zene vonós- és ütőhangszerekre» címet viseli. Néhány éve, ha jól emlékszünk, még Bartók távozásá előtt, a Filharmónia mutatta be a művet. Akkor is mély és felkavaró hatást tett, de teljes szépségében most bontakozott ki előttünk. Hogy a zeneköltő végtelenbe táruló képzelete itt mily csodás üzeneteket fogott fel távoli hangszférák világából, azt értelemhez szülő szavakkal kifejezni, vagy akár halványan jellemezni is, lehetetlen. Az esztétikai elemzés és értékelés csak utána kulloghat a teremtő géniusz forradalmi lendülettel előretörő cselekedetének. De az elfogulatlan hallgatók tömegét nem holmi elvont formai újítások és technikai különlegedések hideg szele csapja meg ebből a zenéből. Ellenkezőleg: valami forró lángolás, amelynek mélyesége köze van az ősi, elsődleges életöztörőkhöz s ami vágyódást kelt bennünk, hogy megértsük Bartókot, hogy követhetjük lelkének táltosi szárnyalását.

A rendezés egész estére szóló taps-találommal béklyozta le a közönség természetes reakcióit. Helytelenül, mert a kegyelet nevében eleget mondott az a merhatott némaság, mely a műsor élén, Basilides Mária remek áltján elhangzott «Elindultam szép hazámból» kezdetű örökszép népdalt, valamint Veress Sándor nemes hangú tanítványi megemlékezését követte. Így Röslér Endre szép dal-énekletését, meg a «Tánc-szvit» sikerült előadását sem jutalmazhatta a megérdemelt tetszésnyilvánítás.

Pedig hát úgy van jól, hogy a gyász esendjét váltsa fel minél hamarabb az élet zaja, a dermedt fájdalomtól tettek szülessenek. Lám, mily örvedetes, mily vigasztaló, hogy alig fél-esztendővel a fasizmus lidércnyomásától való megszabadulás után, három jelentékeny, nagyszabású szimfonikus művel áldozott a vértanúk emlékére vezető muzsikusaik alkotó kedve. Legmegkapóbban Veress Sándor, akinek őszinte lelki átélésből, bensőséges lírai ihletből fakadt «Síratorok»-ja azokat is meglepte, akik a Bartók-Kodály utáni nemzedék legeredetibb és leggazdagabb tehetségétől nagyot és jelentékeny vártak. Ahogy elindul a kompozíció, a könyörtelen gyászdob-ostinato fölött egy székegy síratorok dallam áradásával, ahogy a zenekar fekete-bíbor drapériáit meg-meghasogatja a különféle fúvóscsoportok hangszín-kontrapunktikája, ahogy egy egetverő tetőfokig eljutva, a fájdalom feneketlen mélységébe zuhan a hangépitmény, hogy a főtéma töredezett és töredelmes újrakezdéséből jusson el az elhaló befejezésig — lenyűgöző szépségével és nagyszerűségével mindenki szívéből beszél, mindenki szívéhez szól. A gyó-

nyörű alkotás sikere kirobbanó volt. Értéke túlnő az alkalmisságon. Kadosa Pál is tehetsége legjavát adta «Gyász-oda» című, erősen drámai elképzelésű és felépítésű, érdekesen hangszerelt művében, melyből ha kevésbé mezejtően is, mint Veressnél, szintén kiérződik a közelmúlt szörnyűségeitől megviselt lélek vadoló keserve.

Az ünnepség harmadik zenei ujdonsága, Kodály Zoltán «Vértanúk emlékezete» című új alkotása, a történelmi visszapillantás és összefoglalás inkább tudósi, mint költői attitűdjében állítja elénk a mestert. A verbunkos-hagyománytól a Magyar Rapszódiaik Lisztjén át a mai folklóre-vivmányokig ívelő stílusvonallal hűvösen és leszúrten klasszicizáló emlékművet állít másfél évszázad szabadság-mártírjainak — és érdekes, hogy még a fiatal Wagner rebellizmusából is átvillan valami ebbe a kissé kimért, régies acélmet-szetszerű Vormärz-hangulatba. Meg kell vallanunk, bennünk jobban szívenmarkolt az a Kazinczy-levél, mely Martinovics és társainak kivégzését, a vérmezei tragédiát örökíti meg a résztvevő szemtanú életszerű hiteliséggel. Ascher Ölszár remekül mondta el.

OKLEVELES ÉNEKMŰVÉSZET?

A «Fényszóró» már leszegezte álláspontját a Zeneművészeti Főiskola korszerű, haladó irányú reformjának kérdésében. Hogy erre a gyógyító reformra szükség van, tulajdonképpen senki sem vitatja. De hogy az intézmény gyökeres szellemi átszervezése mennyire sürgős, azt minden általános érvelésnél jobban megvilágítja egyes kirívó tünetek.

Véletlenül tettenértük például azt a rossz és elvetendő hagyományt, hogy hangtalan dilettánsokból énekművészeket nevel a Zeneakadémia. Művészi oklevélpályázatra állt ki minap egy fiatal hölgy — neve nem lényeges —, eléggé tisztességes produkcióval, de oly gyenge, értéktelen orgánnummal, amelyet lelkiismeretes pedagógus, legfeljebb egyévi próbálkozás után, feltétlenül az eltanácsolandók listájára helyez. Itt azonban — és, sajnos, az ilyen eset eléggé gyakori — egészen más történet. Egy ilyen oklevélpályázat mögött legalább öt-hat esztendői munka, lekendező önáltatás, fáradságot és költséget nem ismerő sikerhajszó van. Mire jó az egész?

Ambár — nem lehessen tudni. A pályázati hangversenyen, a tapsesináló rokonokon és ismerősökön kívül a kultuszminisztérium méltóságos képviselője is megjelent. Kellő társadalmi összeköttetésekkel — legalábbis a multban így volt — még állami ösztöndíjat is elérhet az ifjú hölgy, hogy elutazhasson a naran-csok és a maesztroék hazájába, tovább «fejlesztien» azt, ami nincs.

Hát ez az, többek közt, aminek véget kell vetni a zenei főiskolán.

L. V.

MÉG EGY VERS

Írta: MÁRAI SÁNDOR

Mindenkinek tetszeni nem lehet,
Mint a vadszölő, deres a fejed.
A nők, e sápadt, sovány angyalok,
Kenyérért állnak, rőt hajuk lobog
S mint a répa, reték és mogyoró,
Pattog az ősz és ropog a dió.

Minden megérett, Nézd, itt a kezem.
Szorítsd meg, vágd le... Nem védekezem.
Robban egy szó, mint az őrült atom,
Felhőre ülök, lábam lógatom
S reátok így még hosszan nézhetek:
Világháborúk s világnézetek.

S mert a szőlő érett, részeg leszel,
Részeggel a hold versenyt énekel
S mert férfi voltál, nógattak a nők,
Szomoróan mostak s vasaltak ők,
Szemem is volt, láttam több csillagot
S mert ember voltam, tehát meghalok.

FŰRÉSZELEK

Írta: ILLYÉS GYULA

Hull a fűrészpör, szőke púpja nő,
fűrészelek s telik az idő.
Sztítál a hó, az első az idén,
nem marad meg, csak az ágak hegyén.
Sztítál a hó, a rögtön eltűnő,
mintha ő hullna, maga az idő.
Játszin a fűrge pelyhek közt szalad,
kereng a tenger fűrge pillanat,
lekereng mind és vissza egy se jó
s csak azt tudom, hogy telik az idő.
mint Cézár alatt volt teljesülő,
mint mikor lányra vártam s végre ő
örüklét mélyéről lépett elő
s egy álló perere ő lett a jövő.
és átéltem, hálás szerető,
s lány karja közt is tellett az idő.
Vitt a vonat, jött új torony s mező,
néztem s közben is tellett az idő
bíróra vártam, büszke bűnöző
s e cellában is tellett az idő
s gondoltam, hol az a verem, melyik,
hol a gödör, mely vele megtelik,
hogy ráirhatnám, mint a temető
fejfáira, itt nyugszik az idő,
de nem nyugszik, de múlik monoton
azonközben is, ha ezt leírom
s finom ködként, szemmel nem láthatón
lebeg a rétnyi fűszál-sorokon.
Krakog a fűrés, torkot köszörül,
lebeg a hó a kis fészert körül.
Vert a szívem amíg a prűszkölő
lovak szaladtak s tellett az idő.
Préházban ültem, sáros hegytető
esendjében, minden zajra fülelő,
hogy ki lépdél ott s mit hoz a jövő,
mily szörnyű új hírt s tellett az idő,
mint az audun-i bánya éjjelén,
mint a műtéték téli reggelén
és nem nőtt hegycsúcsa talpam alá,
ahogy egykor a gyermek gondolá.
Mogy a fűrés és mintha őt magát,
az időt ölném, hullik a hasáb,
hull őt-hat percenként, megannyi fő
s azonközben is telik az idő
és eltűnik s én nézhetem, ahogy
az otthagyoit utas a fogatot,
és eltűnik, bár nincs előtte út
és nyoma sincs, csak ez a píci púp.

ELMÉLKEDÉS A KOMÉDIÁRÓL

Nem minden ember lakatos. Nem minden ember suszter, író, mérnök vagy feltaláló. De minden ember színész. Élete háromnegyed részét minden ember átkomédiázza, az alakoskodásnak olyan széles skáláját játszva végig, amelyben lakodalom és temető, öröm és bánat, élet vagy halál mind csupán egy-egy alkalom a legősibb képesség megmutatására.

*

Bölcsőtől a koporsóig tart a komédia. Az unatkozó, anyjéért böggő csecsemő már alakít, már ismeri azokat a hatásos színészi fogásokat, melyek eredményeképpen sikert arathat. Tanulj meg fiacskám komédiázni — mondja az egykori dalszerző és ez a tanács éppolyan buta, mint amilyen érzélgős. Az újszülött a komédiát vérében hozza, mint az evés-ivásra, csókra és ölelésre váró hajlamot.

*

Emlékszem az iskolára. Az osztálynak megvolt a maga humoristája, költője, filozófusa és hülyéje. Színésze nem akadt, mert az osztály egyetlen állandó szintársulat volt. Az emi nens nemcsak élte, de játszotta is a jeles tanulót, kedves leereszkedésében, bölcs elrövedésében, sőt tudásában is több volt a komédia, mint a valóság. A rossz tanulók pedig... hát azok valóban úgy készültek reggelente, mint a színész fellépés előtt, éppen, hogy ki nem sminkelték magukat. Tanulóként gyakran megbuktak, színészként soha.

*

A jómodor és a komédia édestestvérek. Az illik és nem illik bonyolult paragrafusainál kezdődik az emberpalánta szisztematikus színészképzése. A gyermeket felvilágosítják, hogy halálesetnél nem illik nevetni, kistestvér születésekor sírni, rokon nénik pusziját undorral letörölni, a felnőttéltől hallott ocsmányi szavakat használatba venni. A gyermek mihamarabb rájön, hogy vagy beletörök a komédiába, vagy elbukik a létért folytatott küzdelemben, ennél fogva állandóan jólnevelt ifjú benyomását kelti, a rokonok csókját kabátujjának szórakozott mozdulatával törli le, megható pillanatokban visszafojtja röhögését, újszülött testvérkéjét titokban ügyesnek eltenni láb alól s az ocsmány szavakat magányával és fantáziájával osztja meg. Készül a nagyobb szerepekre.

*

Annyszer buktam meg emberismeretből, oly sokszor árultak el azok, akikben vakon hittem, hogy fel kellett vetnem magammal szemben a bizalmi kérdést: rossz kritikus vaguok, vagy megannyi briliáns színész járkál körülöttem? Az utóbira gyanakszom, hiszen van érzékem a realitás iránt, vizsgálom attól, ami erőltetett, s színházban a hamis hangokat hallató színész mindig elundorít. Belé kell nyugodnom, hogy te is, én is, mindnyájan jobbnál jobb komédiások vagyunk, tisztességtelen versenyben tékozolva művészetünket. De hát akkor...

*

Akkor miért van az, hogy mégsem vagyunk jó színészek? Ugyan melyi-

künk tudna a színpadon egy kétoldalas szerepet hibátlanul vagy legalább is, negyed olyan jól eljátszani, mint az életben? Hiszen még a hivatásos színészek között is fehér hollónak számít, aki maradéktalanul adja vissza az írótól rábizott figurát. Az emberek kilencven százaléka pedig reménytelenül csetlene-botlana az emberábrázolásának bonyolult útvesztőjében. Melyik hát az a vonal, amely reménytelenül elválasztja egymástól a színpad és az élet komédiáit, glóriás művésszé avatva az egyiket, s szimpla műkedvelővé degradálva a másikat?

*

Megkérdeztem az író. Rögtön kész volt a válasszal. Arról beszélt, hogy a színpad sürített élet. Nem a való, de annak égi mása. Ahogy a költő is néhány ezer szóból választja ki a vershez elengedhetetlenül szükséges szavakat, a színésznek is pontosan meg kell találnia azt a jellegzetes mozdulatot, hangszínezetet, testtartást, amely adott esetben egyedül és leghivebben tükrözi a lélek sokrétű indulatait. Amely, ha kell, pillanatok alatt éveket érzékeltet és emberi sorsokat példáz.

Ez eddig rendben volna. De miért van az, hogy az élet dilettáns komédiája, ha szüksége van rá, pontosan ilyen módon tapint rá a komédia lényegére? Nem is tudna becsapni minket, ha — öntudatlanul bár — nem ehhez a törvényhez tartaná magát.

*

Megkérdeztem a színészt. Kicsit elgondolkozott.

— Hogy őszinte legyek — mondotta — de ezt ne add tovább, nem hiszek ebben az egész művészetben. Az a véleményem, hogy kellő szorgalommal, érdeklődéssel és mesterségbeli gyakorlattal bárki elsajátíthatja. Egyébként ne hidd, hogy az életben minden ember jó színész. Gondold csak el, hány-szor mondod erről vagy arról: megjátszotta a butát. Vagy úgy tett, mintha bánkódna. Ilyenkor magad is érzed, hogy az illető rossz komédiás.

*

Ezek után elmondom a magam véleményét is. Ugy gondolom, az ember csak akkor komédiázik, ha szüksége van rá. Vél vagy valódi előnyökért lép ki önmagából, csalásának rugója mindig az elérhető érdek, csak annyit érzékel, amennyi szoros kapcsolatban van vele. Komédiázik, mert célja van s ha kell, becsapja önmagát is. De mindig tudja, mit miért tesz s csak a saját maga írta szerepet tudja eljátszani. Kenyére-kedvére alakít, szerepét egyúttal éli is, drukkolván, hogy az ámítás sikerüljön, mert érdekében áll.

A színészt önzetlensége avatja színésszé. Az embert akarja megmutatni minden mellékes cél nélkül, az átélés rugója nála nem holmi kicsinyes köznap szempon, hanem az alkotás szent révülete, izgalmas és veszélyes isteni játék: embert teremteni a magunk képére és hasonlatosságra.

S ezen még az sem változtat, hogy gázsit fizetnek érte.

Darvas Szilárd

Ilosvay Katalin

Ladomerszky Margit

Pártos Erzsébet
(Rozgonyi-felvétel)

SZENT SZÖRNYETEGEK

COCTEAU-BEMUTATÓ A NEMZETI KAMARA SZÍNHÁZBAN

A darab

A Cocteau-színháték főpróbáján váratlanul felmerült bennem Ambrus Zoltán szikár, törékeny alakja, — meghatódtam és mosolyogtam: ó, ha Ambrus Zoltán itt ülne a kritikusai zsölygében, milyen szomorú és zsörtölődő volna. Egy-egy villanásra gúnyos és kárörvendő, majd mind részvétlenebb és közönyösebb. Mert mindig mélyes szomorúság támadt benne, ha zavaros, összeférelt írásokkal jelentkeztek előtte s utóbb már mindent méltatlannak és gyanúsaként ítélt.

Ebben a Cocteau-színhátékban is ilyeneket látna: egy fiatal lány előadás után be-
ront a nagy színész öltözőjébe, térdre veti magát és fuldokolva bocsánatot kér, hogy elcsábította a színésznő férjét, a híres klasszikus színészt, a nők bálványát; majd közli, hogy a nagy színésznő öreg, vak és értetlen, férje el akarja hagyni s őt, a fiatal lányt fogja feleségül venni; végül elmondja, hogy ma este színpadon látta a színésznőt, először látta játszani s ez anynyira megrendítette, hogy mindent bevall és szakít a férfitel.

— Ó!... Ó!... — csóválná a fejét Ambrus. — Vajjon ilyen érzékenyek a mai fiatal lányok!

Nem ilyenek.

Megérkezik a férj és kiderül, hogy Liane, a kis kezdő színésznő — hazudott. Így akart Esther és Florent, a híres színészpár közé férkőzni.

— Ki veled — mondaná Ambrus. — Kivetni a darabot ezeket az erőszakos nőket és valószínűtlen ötleteket.

De Esther nem fogadna szót a kedvetlen kritikusnak. Mit csinál Esther? Az ízetlen, pimasz tréfa hősnőjét házába fogadja. Páris környéki villájukban hármasan élnek és szerepeket tanulnak, — ezzel végződik az első felvonás.

Ambrus Zoltán most felállna a zsölygéből és mély fájdalommal éltelné magától Cocteau darabját. Nem nézné tovább s már nem tudná meg, hogy a második felvonás-

ban az idill valóban esalásba fullad: Liane a férfi szeretője lesz, gyűlöli Esthert, megveti és megvetését az öregedő, kinlódó nő arcába is vágja. És Esther! Alázatos cselédként tűr. Ő csak a színpadon nagy hősnő, magánéletében egyszerű, szomorú, szerelmes asszony. A férfi pedig! Kimélni szeretné Esthert, de teste Lianeért ég; a fiatal tagokért, a mohó szájért. Már színésznővé emelte. Együtt játszanak. És Esther végre elmegy hazulról. Eltűnik a szerelmesek életéből.

Hónapok telnek. Liane már Amerikába vágyik, filmszerepeket akar játszani. Magával hurcolná a férfit is, mert csak Florent kedvéért szerződhetnének. De Florent makacs, — öregedő, maradi férfi: irtózik a rádiótól, a filmtől, minden géptől. És ekkor Liane ismét Esthert hívja segítségül. Hamis telefonüzenettel magához csalja s arra kéri, hogy vegye rá a férfit az amerikai útra. De a férfi már torkig van a makacs, mohó, könyörtelen fiatalossággal s amikor meglátja Esthert, boldogan eléje omlik: őt, csak őt szereti, szívből szereti, mindig Esthert szerette! Majd még jobban megszereti, amikor megtudja, hogy nagyapa lett. Esther, a nagy színésznő, nagyanya; Florent, az ünnepezt klasszikus színész, nagypapa. A törtető, szívós Liane pedig mehet Amerikába — egyedül.

A darabot hallgatva, Ambrus Zoltán alakja merült fel bennem s ha már felmerült, igyekeztem hű lenni szelleméhez: elmondtam Cocteau színészdramájának tartalmát s a tartalommal — véleményemet. Mert ez volt Ambrus kritikai műfaja, — gúnyos műfaj, könyörtelen műfaj. Ambrus szomorkás tekintetétől rögtön kiütköztek a darab hazugságtoltjai.

— Már a címe is hazug, — mondaná a »Színházi Estéke« gúnyosmosolyú írója. — »Szent szörnyetegek!« Nem szörnyetegek ezek, nem színészek. Csak érzelmes kispolgárok. Somerses Maugham nem nagy író, egyszerűen jó elbeszélő, de mennyivel többet tudott mondani a »Színház«-ban a színházról: erről a furcsa mérgezettségről, égettségről, az érzések zavaráról, a tükör-

létről, a festett szóról, az élet és a szerep interferenciájáról, mindenről, ami valóság is, hazugság is. Egyszerre erkölcs és kiskiklás, égő fájdalom és kormozó alakoskodás. Szent szörnyetegek! Mosolyogni kell ezeken a bábukon, akik önön merész-
ségüktől elszőrnyednek. A férfi lúdtalpas. A fiatal lány mohó kis csuka. És az asszony szórakoztató vígjátékokból kilépő »hősnő«, aki bölcs ravaszkodással és némi türelmi idővel visszaserzi megingó férjét.

Igen, a színházat kérjük számon Cocteau-tól. A színházat, az izgalmat, a szépet, a mérgezőt, az anyagtalant, amelyet nem írt meg. És számon kérjük azt a rossz színházat, amelyet megírt, belegyömöszölt és behörgölt a darabjába: a hatásvadászó Bernstein-jeleneteket, a krumplicukor-édes-ségű Sudermann-érzelmességet. (Milyen silány-silány például az a jelenet, amikor a harmadik felvonásban Esther békíteni érkezik, de a bőrdíjében már magával hozza a hálóinget és a fogkeféjét.)

Nem esküdhetünk csak az értelemre, a tiszta bonnyolításra, a valószerűsége, mint Ambrus Zoltán tette, de igenis, hiszünk a légtörben, a esontok mélyén megbúvó titokban, a meghökkentő valóságban, a furcsa sérülésekben és még furcsább gyógyulásokban, — ezekre vagyunk kíváncsiak, ha emberek sorsát figyeljük; és mindezzel adósunk maradt a »Szent szörnyetegekben« az író. Ezek az ál-szörnyetegek mamuszt viselnek, mint a színházi öltöztetőnk; nincs súlyuk s nincs tartalmuk, csak üresen fecsegnek.

Hogy Cocteau mégis kitűnő író! Hogy izgalmas kísérletező! Hogy aki mindig újat keres, az néha a »régia«-be is tévedhet! Hogy a »Les enfants terribles« első része valóban jó regény! Hogy költeményei merészek, szépek, s lassan-lassan már meg is oldják titkaikat! Hogy a »Rettenetes szülők«-ben a megidézett szellemekkel bátrabban szembenézett!

Ezt tudjuk.

»Sajnálom azokat a mestereket, akik a rendtelenség elől az Akropoliszra utaznak vi-

gasztalódni. Én félek Athén rendjétől. Ezt a téli, férfias mondatpárt Cocteau híres Picasso-tanulmányában írta. Hadd idézzem a fejére, — inkább Athén, mint a jól-éssző olcsóság.

Illés Endre

Az előadás

A Nemzeti Kamaraszínházban most bemutatott Cocteau-darabot harsogó nevetés zárja le. Ne essünk tévedésbe: nem a közönség nevet, hanem a darab összes, színpadon lévő szereplője kezd nevetni. Valóságos nevetőorkán zúg fel a színpadon. A közönség az első pillanatban meghökken a váratlan tempó- és hangnemváltástól, de rövid tétovázás után maga is bele kezd a nevetésbe, mely, ha nem is olyan jólhangszereit, sokszólamú és tökéletes, mint a színpadon zúgó nevetés-orkán, mégis csak nevetés.

A színpadon váratlanul, meglepően, közvetlen előkészítés nélkül felcsattanó röh, illetve kac merészhangszerelési ötlet, diszsonáns harmóniaképlet és nem egy éppen előbb elhangzott viccre, szellemességre vonatkozik, hanem az egész darabra. A darab hősei mindenekelőtt kinevetik önmagukat, amiért egy háromfelvonáson át, itt-ott izgalmas hullámokat is vető szerelmi drámát kbmolyan vettek. Kinevetik saját szívüknök drámára való, hoppon maradt hajlandóságát. De kinevetik a színházat is, mely előadta a huncut játékot, s kinevetik a közönséget is, mely végigülte, végigizgulta és végig unatkozta az egyszerű fehére, máskor feketé, játékosan kétlaki érzelmes bürleszket, melyet remekül fogalmazott bőtes és szellemes igazságokkal és valóban aranycsengésű, szép költői mondatokkal is feldisztált Cocteau, a huncut varázsló.

Cocteau tele van ötletekkel. Remek rendezői ötlet például az, hogy a függöny még fel se ment, s már elkezdődik a darab. Az első mondatok a leeresztett függöny mögül hangzanak elő. Ez a »trükk« nem új. De Cocteau-nál friss ízeket és mélyebb jelentőséget kap azáltal, hogy amikor a függöny már fölment, egy darabig még akkor is üres a színpad, s a hangok a színpadon felállított paraván mögül, *egy második függöny mögül* hangzanak tovább. Aki függöny mögött beszél, azt hiszi, valaki ott ül a függöny, illetve paraván előtt és hallgatja beszédét. A szavak azonban senki által nem hallgatva hangzanak el, s a magányosság szimbólumává válik az egész, gyakorlatilag hiábavaló mese.

Bajor Gizi és Ráday Imre,
a Cocteau-darab főszereplői

Foto: Rozgonyi

Egy emberi szándék, egy mese önmagára maradvá szép. Sőt talán így a legszebb. Ezt példázza a cocteau-i ötlet. Finoman, meghatóan és szellemesen.

Az intonáció tehát tökéletes. És tökéletesen cocteau-i.

A darab állandó hangnem-váltása túl nehéz feladat elé állítja elsősorban a rendezőt, de a színészeket is. A rendezőnek a cocteau-i bukfencek zsenialitását rendezői konzzenzialitással kell színpadi valósággá bővíteni. Akkor elképzelhető, hogy elemmentáris hatású is lehet ez a fölületes kezelésben, lapos színpadi egyveleggő széteső darab.

A darab egyik színésze ki is mondja a nagy igazságot. »Az ember büszke a részletfinomságokra, de aztán rájön, hogy kár ezzel hencogni.« A rendező mégse tudott mást »kicsozni« a daraból, mint a sok és sokféle részletfinomságot, melyet nem is ő »hozott ki«, hanem rábízta a színészekre, hogy saját szerepükben elmerülve keressék meg a gyöngyszemet, a saját szerepük gyöngyszemét és mutassák meg, ha megtalálják.

Igazi gyöngyszemeket csak Bajor Gizi talált és mutatott meg az egész játékban. Viszont tehetségtelen, ügyetlen gyöngyháláznak bizonyult ebben a darabban Ilosvay Katalin és Ráday Imre, pedig az ő szerepükben is ugyanannyi gyöngyöt rejtett el az író, mint a Bajor Giziében.

Ha a rendező magára hagyja a darabot, a játék erejét, mit tehet a színész? A maga szerepének körén belül keresi meg azt a nagyvonalúságot, melyet a sok szerep együtt-hangzásának kellene kirajzolni. Bajor Gizi játékának ez a magaráhagyottságában is egészet adni tudó nagysága az előadás legnagyobb színészi élménye, de a darab szempontjából az előadás legnagyobb stilus hibája is. Nem baj... Ha hiba is, legalább nagystilú. Mert a művész játékának titkai így is feltárja, megmutatja. Ráday és Ilosvay Katalin hibái kis-stilú hibázgatások. Ha ez a darab megbukik, a rendezőn kívül, úgy érzem, elsősorban Ilosvay Katalin játéka felelős a bukásért. Egy elszánt, nagytratóró párisi csirkefogó lányt kellene játszania, egy fiatal, kezdő színésznőcskét, aki merész ötletekkel, embereken és érzelmeiken a gyerek még sok mindent nem értő elszántságával gázol a siker felé. A gázolást úgy kezdi el, hogy holdkóros szentimentalizmust tettetve, előad egy hazugságot. De aztán végleg bele ragad a holdkórba. Nem tud hangot váltani. A csirkefogófélny durvaságait is úgy játssza meg, mintha egy mese elátkozott királylányát kellene eljátszania. A sportszerű fenyegetések teljesen kimarad játékból. Talán csak egyetlen lábmozdulata és egyetlen félrefordított tekintete árul el valamit abból, hogy ha megcsinálni nem is tudja, de sejtji, mi ez a figura. A révetegség örök pátosza teljesen megfojtja ennek a kétségkívül tehetséges színésznőnek minden bizonnyal nagyon érzékeny és emberien meleg szívét.

Ráday Imre egy észbontóan nagy színészi alakít. Sajnos, ez a remek színész is áldozatul esik az alpátosznak. Alakítása: kirakattaba, szabótermék és nem színészi alkotás. Jellegzetesen, kedvesen bukfenccző beszédmodorának rejtett, érdekes hebegő-dadogó kapkodását a lassútempójú beszéd ünnepi méltóságával akarja leplezni ebben a szerepben. S olyan ünnepélyessé válik, mint egy akadémiai gyászbeszéd, Rossz. Se a Cocteau-darabhoz, se önmagához nem méltó.

Remek viszont a darab két kisebb igényű szerepében Ladomerszky Margit és Pártos Erzsé.

Ladomerszky egy már-már legszebb férfikorához érkező kanári-szöke, de még mindig ragyogó fél-fiatal színésznőcskét

alakít. Kedves, ügyetlen bestiát. Embert. A maszkja is tökéletes. Nemcsak hajszíne, de ruhái is a jellemábrázolás pompás eszközei. (Tervező Ferda Manyi). Rekedt, reszelős ringyóhangja zenei értékű, diszsonáns kifejező eszköz. Minden élesen pontírozó szavában és mozdulatában hiteles és egyben nagystilusú. Van hangja az ordináré ironia kifejezésére és a fáradt őszinteség lírikus egyszerűségének megmutatására is.

Pártos Erzsé egészen apró epizód szerepét a monoton egyvonalúság kiemeléssel tudja szinte démoni erejűvé tenni. Pátosztalan motyogása líra is, realizmus is.

Bajor Gizi a darab főszerepében művészetének minden bajorgizis szépségét, nagyságát és mélységét megmutatja. Mint mindig, most is lehetfinom árnyalatokban gazdag zenében oldja fel a figurát és úgy leheli a színpadra, mint egy álmodót. Bajor Gizi a színpadon mindig egy álomkód bővölését tudja maga köré varázsolni, de ebben a ködben mégse veszíti el az embert, akit ábrázolnia kell. Többek között ebben is különbözik az alkatilag vele sokban rokon kis Ilosvaytól. (Ne vegye rossz néven az összehasonlítást Bajor Gizi!) Az egymáson átcsillgő színészi gazdag káprázatában Bajor Gizi is inkább mesét teremt, mint emberalakat, de e mögött a mese mögött ott van emberi magunk maga Bajor Gizi. Csodálatos hangváltásai vannak, ahogy a puha bűgásból átcsap egy pillanatra a vad kiáltásba, s ahogy lassan visszamerül a bűgő, ködös álombeszédbe: valóságos zenei remeklés. Hogy Bajor Gizi másképp szép, mint ahogy Esther figuráját Cocteau elgondolta, ne nehezményezzük, hiszen az egész darab előadása se olyan, ahogy a költő elgondolta. Fontos az, hogy Bajor megint megmutatta a színészi varázslatot teremtő erejét és önmagát... Szegi Pál

JEAN COCTEAU:

KÉT VERS AZ ÁLOMRÓL

1.

Ó, arcodon e pillanatnyi szélcsend
rémit, míg álmodol;
Múmiaként századok mélyén élsz lent
s nézel, álarc alól.

Egy régholt királynő gazdag képmása él
tekinteted helyett,
Míg balzsamozza éj és szenvedély
sőtétre testedet.

Ó, tengerek foglya, vadmadaram,
királynőm, légy szabad;
Álmaid zúgása közt halld szavam,
merítsd fel arcodat.

2.

Tétovázva állsz álmaid fölött
e sötét vizeken.
Attól félsz, hogy én veled merülök?
s osztoznod kell velem.

Ó, ne félj, engem más álom szorít,
s míg tart e zuhanás,
Téged holt barátok közé vegyít
e nehéz látomás.

Köszölsz az erdőn, látod a tanyát;
egész gyermekkorom.
Míg a mélyt, mely téged magába zárt,
sohasem járhatom.

Édes volna zavarni álmodat,
mint ki veled lakik.
Félek a perctől, hogy felkelt a nap
és kétfős szárnyra nyit.

Fordította: Gyarmathy Erzsébet

FIATALOK

Rózsa Verát, a rendkívül tehetséges mezzoszoprán énekesnőt, az Operaház tagjai sorába szerződtette.

Foto Várkonyi

Lux Marletta, az Operaház most szerződtetett balett-táncosnője.

Foto André

Kornis Kató, Góth Sándor nővendéke, a Nemzeti Színház tagja

Foto Fekete

Gyulányi Éva, a Budai Kamara Színház tagja. A »Babus-ban« arat estéenként szép alkert.

Foto André

Móra Edit, a tehetséges dráma színésznő, a Művész Színház új tagja.

Foto Laub Juci

Farkas Zsuzsa, a Magyar Színház tagja. A »Csodabár-ban« játszott.

Foto Geréb

Apor Noémi, a Művész Színház fiatal tagja, drámában és zenés vígjátékban egyformán nagy sikert aratott.

Foto Inkey

Somogyi Éva képviselte a Vidám Varietében a fiatalok között az irodalmat. Előadóművésznő.

A TOLVAJ

A minap régiátott, bájos, szőke színésznő-ismerősömet pillantottam meg egy kávéház teraszán. Egymagában ült ott, feldült, elgyötört arccal, kisírt, karikás szemekkel és reggeli kávéját kavargatta.

Beugrottam hozzá egy pillanatra.

— Na, mi a baj, kedves! — kérdeztem résztvevően.

Megint csak elpityeredett kisé, majd elővette kézi tükrökéjét s az obligát arczépészeti szertartások befejeztével a következőket adta elő nagy szövegve:

— Tudja, drágám, vidéki vendégszereplésen voltam a múlt héten. Imádom a vidéket. Óriási sikerem volt. Előadás után egy kis búcsúösszejevetelt tartottunk a direktor szobájában, ahol azután jókedvű poharazás közben letették elem a fehér asztalra szerény tiszteletdíjamat: három darab ezerpengőt.

Kedélyesen telt az idő egészen a hajnali órákig. Csak az utolsó pillanatban ugrottam fel ijedten, hogy a végén még elmulasztom a pesti vonatot. Az állomáson azonban megtudtam, hogy legalább másfélórás késéssel számolhatunk. Mit volt mit tenni? Hűvös volt a hajnal. Bevonultam hát a gyérvilágítás váróterembe és torzonbora katonák, félrészeg batyuzók, gyanús árnyak között valamilyen kibírható ülőhely után kutattam.

Nem kellett sokáig nézelődöm. Egy szelíd tekintetű, helyes, fiatal kislány mellett már le is telepedtem nagy elégedetten és a sok izgalom, fáradtság s kevéske alkohol hatása alatt — hamarosan el is nyomott az álom. Fogalman sincs, meddig tarthatott ez az állapot. Egyszerre csak hirtelen felébredtem. Ránézek a szomszédnőmre. Az visszanez. Fénylik egyet a szeme és gyors mozdulattal rárántja a cippzarat világozárga táskájára. Megdöbbenek. Egyre furcsábban, egyre kényelmetlenebbül érzem magam. Körülnézek. A váróterem egyetlen hortyogópöfögő, szuszogó, részvétlen tömeg, sőt — ahogy ismét szomszédnőmre pillantok — ő is alszik már! Mélyen, mélységesen, boldog mosollyal az ajkán.

— Istenem, Istenem, csak jönne már az a vonat — mondogatom magamban, aztán valahogy ösztönösen kinyitom a táskám és egyszerre lúdbőrös lesz a hátam.

A tiszteletdíj, a három darab ezres hiányzik.

Hát igen! Tudtam! Tudtam! Tudtam!

Szemem a mellettem pihető, édesen álmódó kislányra vetődik vad gyűlölettel.

Az aljas! Az utolsó!

Szívem keserű düh tölti el, agyamban kavarnak a gondolatok. Pedig nem nagy összegről van szó, de nekem e percben mégis mindent jelent. A művészetemmel kerestem! Dolgoztam, izgultam érte! Megérdemeltem! És most...

Ugorjak a torkának, rondórrt kiátözva? Nem! Ez rettenetes botrány volna! De hiszen itt mindenki alszik! Ő is! Akár egy angyal! Gyönyörű kis angyal, mondhatom!

Óvatosan feléhajlok. Kissé viszolyogva bár, de halkán kinyitom óriásretiküljét és nyomban rá is bukkanok az én csodásvadonatúj három darab ezresemre.

Pfuj! Gyorsan zsebre a pénz és már iszkolok is kifelé a perőrre. Jön a pesti vonat. Uccu neki, vedd el magad, gyerünk hazafelé!

Oththon persze mindent elmeséltem és örült módon feszítettem, hogy micsoda agyafúrt, »snájdíge nő vagyok. A társaságom bámult és ünnepelt.

Tegnapig!

Tegnap azonban pénzt hozott a posta. Háromezer pengőt hozott a posta a következő sorok kíséretében: »Kedves Művésznő! Máskor jobban vigyázzon a pénzére. Ne felejtse az asztalon és ne hozza kísértésbe szegény, éhező kollégáit!«

A szőke színésznő sokogott, én pedig valami titkos jóérzéssel a szívemben vigasztalgttam szegényt. Ugyanis ritka és felémelő élmény korunkban a viaskodó önvád látása. Éppen azért írtam meg a históriát.

Ami azonban a végső, erkölcsi tanulságot illeti — azt szűrje le ki-ki magának, legjobb belátása szerint.

Toronyi Rigó Csaba

MI TÖRTÉNT HORVÁTH ÁRPÁDDAL?

Beszélgetés az eltűnt kitűnő rendező utolsó szabad napjainak szemtanuival

A magyar színházi kultúra egyik legelhivatottabb s talán éppen ezért egyik legszerényebb munkásáról kívánunk szólni az alábbi sorokban. Thalia hű és odaadó szolgálójáról, aki valóban a magyar színjátszás templomának tekintette a színházat és soha nem tudott megalkudni azaz a gondolattal, hogy elferdült izlésű korunkban, a kaszarapport megjavítása érdekében gyakran kell engedelményeket tenni a művészi színvonal kárára. Természetes, hogy még kevésbé vállalkozott annak a rendszernek kiszolgálására, amely gúzsba kötötte a művészi szabadságot s egy minden emberi érzésből kivetkőzött új barbarizmus propaganda-dobogójává züllesztette a magyar színpadot.

Horváth Árpádról beszélünk. Horváth Árpádról, a Vigszínház volt rendezőjéről, aki művészi sikereiben gazdag pályafutása során nem egyszer bizonyította be, hogy foglalkozását nem egyszerű kenyérkereseti eszköznek tekinti, hanem annál sokkal többnek: művészi hivatásnak. Művész volt és ember. Ember, a szó legnemesebb értelmében, természetes tehát az is, hogy szembe kellett kerülnie azokkal az erőkkel, amelyek a magyar történelem legszégységteljesebb éveiben hazánk sorsát irányították. Ezek az erők nemcsak a művészetet fosztották meg szabadságától, hanem lábbal tiporják a legszentebb emberi jogokat is. Nyilvánvaló, hogy Horváth Árpád nemcsak mint alkotó és szabadságához ragaszkodó művész került szembe az uralmon lévő országveszejtő bandával; szembe kellett kerülnie Horváth Árpádnak, az egész embernek is.

Szembe is került, de állta a harcot.

Mikor megfosztották működési területétől, a színpadtól, egy bátor, az uralkodó beszmeáramlattal keményen és megalkuvás nélkül szembehelyezkedő könyvkiadóvállalat lektoraként és szellemi irányítójaként folytatta a küzdelmet azokért az eszmékért, amelyeknek hirdetése abban az időben Magyarországon csak üldöztetést, megaláztatást, halált gyümölcsözhetett.

Ez sem tarthatott sokáig. A német zsoldban álló sajtó vad hajszája következtében az *Új Hang* könyvkiadóvállalatot betiltották s Horváth Árpád, akinek ekkor már élete sem volt biztonságban, teljes illegálitásba vonult.

Ettől kezdve minden idejét és teljes energiáját a földalatti ellenállási mozgalom szolgálatába állította s csakhamar annak egyik irányítója lett.

A nagyforgalmú körúti espressóban, amelynek nyüzsgésében nem keltett gyanút a nap-nap után összeülő asztaltársaság, baloldali művészek és újságírók társaságában e sorok írója is gyakran találkozott az ellenállási mozgalom »Laci bácsi«-jával (Ez volt Horváth Árpád fedőneve), aki ebben a társaságban került közelebbi kapcsolatra dr. Szédeczky-Kardoss Lászlóval

és Berentés Antallal, a városi ellenállási csoport két vezetőjével.

Még senki sem alkothat magának tiszta képet az egymástól elszigetelten működő ellenállási csoportok tevékenységéről. A jövő feladata, hogy hivatott történetíró jegyezze fel a magyar történelem számára azoknak a bátor hazafiakból álló csoportoknak a tetteit, amelyek a legszörnyűbb elnyomás idején sem rejtettek vissza attól az önként vállalt feladattól, hogy ahol csak lehetett, akadályokat gördítsenek a

Horváth Árpád

német-náci zsarnokság és hazaáruló honi csatlósok útjába. Horváth Árpád ellenmozgalmi tevékenységét is mindeddig sűrű homály fedi. Ebbe próbáltunk most fényt deríteni, amikor beszélgetést folytattunk dr. Szédeczky-Kardoss Lászlóval és Berentés Antallal, akik legközelebről ismerték s akiknek segítsége nélkül bujdosása jóformán lehetetlen lett volna. Ők látták el Horváth Árpádot hamis okmányokkal s a mozgalom anyagi erőinek felhasználásával ők látták el élelemmel is.

— Ismeretségünk kezdetétől — mondja Szédeczky-Kardoss László — Horváth Árpád tevékenysége javarészen itt zajlott le a Városházán. Innen irányította csoportjának működését. Innen kerültek ki a hamis iratok az üldözött írók és művészek számára s Laci bácsi itt tartotta előadásait, amelyeken a magyar kulturális élet újjáépítésére vonatkozó nagyszabású terveit s a dolgozó rétegek szellemi színvonalának felemelésére, valamint a színésznevelésre vonatkozó elképzeléseit ismertette a mozgalom tagjai előtt. Rengeteg terv élt ebben a nagykonceptiójú agyban s a magyar szellemi életnek talán egyik legnagyobb vesztesége lesz, ha életbenmaradása iránti reményeinkről végleg le kell majd mondanunk. Én a magam részéről ugyanis még mindig bízom hazatérésében, hiszen sorsára vonatkozóan nincs semmi döntő bizonyítékunk.

— Október vége felé kezdett veszélyessé válni Horváth Árpád helyzete — szól most közbe Berentés Antal. — Ekkor már köz-

ismert bajuszát is levélte, de a felismerés permanens veszélye ellenére is lankadatlanul segített azokon, akik segítségére szorultak. Ebben az időben már csak az utcákon sétálgatva találkozhatunk s lakását is meg kellett változtatnia. Zuglóban keresett menedéket a nyomában lévő vérekek elől, akik egy Kállay Ferenc nevű, félresikerült színész vezetésével valóságos hajtóvadászatot rendeztek utána. Nyilván személyes bosszúvágy fűtötte ezt a szennyalakat, akinek Horváth Árpád egykor Debrecenben igazgatója volt. A hajsza végül is eredményre vezetett. November 26-án fogták el Horváth Árpádot s a Margit-körúti fogházba szállították. Én akkor már ugyancsak a fogház lakója voltam s itt találkoztam Laci bácsival orvosi vizsgálaton, mikor annyira összeverték, hogy többször is elájult s a szíve már-már felmondta a szolgálatot. Ekkor értesültem tőle arról, hogy vallatása során egyetlen nevet sem szolgáltatott ki a mozgalom tagjai közül. A Margit-körúton egyébként a később kivégzett és mártírhálála után vézérőrnaggyá előléptetett Nagy Jenő és Schmarilla Géza szakszervezeti titkárok voltak cellatársai. Schmarilla Gézától tudom, hogy Laci bácsit december 9-ére virradó éjjel szállították el a Margit-körútról, mégpedig egy fegyveres nyilas csoport vette át. Ettől az időponttól kezdve csak találgatásokra vagyunk utalva. Mindössze egyet állíthatok határozottan, minden ellenkező híreszteléssel szemben: Horváth Árpádot nem szállították Sopronkőhidra. Ott feltétlenül találkoznom kellett volna vele.

— Ismét Szédeczky-Kardoss veszi át a szót.

— Még egy bizonyos — mondja emelt hangon. — Nem vagyok egyedül azzal a nézetemmel, hogy kissé érthetetlen az a közöny, amivel a művészvilág Horváth Árpád nyomtalan eltűnése fölött úgyszólván napirendre tért. Horváth Árpád mindenestre nagyobb érdeklődést érdemelne azok részéről, akik olyan sokat köszönhettek neki s akik között tudásánál, tehetségénél és nem utolsó sorban jelleménél fogva olyan kimagasló helyet foglalt el. Nem akarok itt emlékezésedet mondani, hiszen én még mindig hazavárom őt, de azt igazán elvárnám, hogy némi komoly igyekezetet lássak abban az irányban, hogy legalább a sorsára fény derüljön.

Ezt várjuk mi is és amíg bizonyosat nem tudunk, mi sem adjuk fel a reménységet, hogy Laci bácsit még viszontláthatjuk színészművészetünk munkásai között. De addig is, amíg a bizonyosat megdöbhatjük, amire talán Kállay Ferencnek az elfogatása és kihallgatása után kerül majd sor, ezzel a néhány sorral kívántunk megemlékezni a budapesti ellenállási mozgalom talán legtevékenyebb művész-harcosáról.

Imre Jenő

A Fényszóró galériája

Újjáalakult a Magyar Pen Club

A magyar irodalmi élet nemzetközi kapcsolatainak ápolásában a béke éveiben fontos szerepet játszott a *Magyar Pen Club*, aminek működését az országveszejtő fasiszta kormányzat betiltotta. A szellemi élet felszabadulása után *Rubinyi Mózes dr.* és *Passuth László* vezetésével azonnal megindult a nagymultú intézmény feltámasztását célzó szervező munka. Ennek eredményeként ült össze f. hó 5-én a Pen Club alakuló közgyűlése, amelyen az életben maradt régi tagok nagyszámmal vettek részt.

Az alakuló közgyűlésen

Rubinyi Mózes kegyeletos szavakkal emlékezett meg a klub vértanúsorsra jutott tagjairól, majd ismertette a klub multbeli működését és a jövőre vonatkozó terveket. Ezután került sor a tisztikar megválasztására. A jelenlévő tagok közfelkiáltással, nagy lelkesedéssel választották elnökké *Heltai Jenőt*, társelnökökké *Kárpáti Aurélt*, *Kassák Lajost*, *Márai Sándort* és *Zilahy Lajost*, alelnökökké pedig *Balázs Bélát*, *Benedek Marcellt* és *Kodály Zoltánt*. Ügyvezető alelnök *Rubinyi Mózes dr.*, főtitkár pedig *Passuth László* lett.

Failoni vezényli Sosztakovics VII. (leningrádi) Szimfóniáját a Filharmóniai Társaságnak a Magyar Szovjet Művelődési Társaság védnöksége alatt, a szovjet szakszervezeti küldöttség tiszteletére az Operaházban, október 12-én tartandó díszhangversenyén.

George W. Granville és George Gerbuer amerikai hadnagykok a «Fényszóró» munkatársával

Mafirt híradó felvétel

A Hangversenyrendezők Szabadszervezete Muzikac címen hetilapot indít, mely egyenesen közli az összes hangversenyek műsorát és foglalkozik a zenei élet problémáival. Szerkesztője: Tarkóv István.

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége IV. ker. csoportja Kossuth Lajos-utca 13. sz. alatti helyiségében képzőművészeti kiállítást rendez. A kiállítás részesítve: Anna Margit, Beck Judit, Deli B. Rózsa, Dénes Irén, Forgács-Hann Erzsébet, Földes Lenke, Gábor-Graben Margit, M. Kemény Judit, Kunvári Lilla, Kühner Ilse, Lossonczy Ibolya, Modok Mária, Oelmacher Anna, Piri Klára, B. Pollatschek Lili, Szántó Piroška, Vajda Julia, Zemplényi Magda. A kiállítást október 14-ikén, vasárnap délelőtt 11 órakor nyitják meg. Tárlatvezetést Kállay Ernő tart.

Jacser Pál és Balogh Erzsébet, a Művész Színház fiatal tagja, játsszák a főszerepeit annak a rövid filmnek, amelyet *Ambrus Máttyás* produkciójában *Hamza D. Ákos* rendez *Szatmáry Jenő* «Lánchíd» című forgatókönyve alapján. A produkció művészi vezetője *Hureáth László* hírlapíró.

IFJÚ DALÉNEKESNŐ AZ OPERASZINPADON

Egy mérnök igen nagy hasznát veheti munkájában, ha gyorsan és pontosan tud fejből számolni. De az, hogy valaki kitünő fejszámoló, egymagában még nem elegendő ahhoz, hogy jó hivatást tudjon építeni. Ezzel a példával próbáljuk megvilágítani *Rózsa Vera* operabázi próbafellépését. Ez a nagytehetségű fiatal énekesnő szinte félelmetesen muzikális. Esményi hallása van és mindenkor feladatának zenei lényegét — ritmust, tempót, szövegelfogást, stíláriis értelmezést beleértve — legalább úgy tudja, mint egy karmester (az adott esetben jobban is tudja). Amihez másnak verejtékes munka kell, ő mindazt szinte készen viszi már az első próbára. De ez a rendkívüli készség valahogy el ne homályosítsa benne a szükséges önkritikát! Első kísérletnek a «Trubadur» Azucena-szerepe mindenesetre merész választás volt s nem éppen szerencsés. Szépszerű, sok árnyalatú hangja nem bizonyult eléggé voluminózusnak az operai méretekhez, filigrán egyénisége a vad cigányasszony alakjában nem tudta éreztetni az anyai tragikum fenségét. Tehetségének tüze persze fel-felvilant s valószínű, hogy okos vezetés mellett, erős önévelő munka árán, nekivaló operai szerepekben megállja a helyét. De *Rózsa Vera* igazí területe, azt hisszük mégiscsak a hangversenydobogó, hiszen a daléneklésben egyenrangú versenytársa a fiatalok közt alig akad.

Iv.

A vallás és közoktatásiügyi miniszter úr — felismerve a nyugdíjas színészek tarthatatlan helyzetét — kormánybiztost nevezett ki a színészek legrégibb érdekvédelmi szervének, az Országos Színészegyesületnek vezetésére, Pethecs Sándor került e fontos és gazdátlan intézmény élére. Pethecs Sándor — nehéz munkával elérte, hogy a színészek nyugdíját 100 százalékkal emelték, ami számszerűen azt jelenti, hogy sok-sok öreg színész ma már nem 31, hanem 68 pengő nyugdíjat kap. Mindannyian jól tudjuk, hogy ez az összeg csupán tíznapos népkonyhán jutott egy tál étel költségeit fedezi. Ez is világosan áll előttünk, hogy a kormánybiztos saját hatáskörében többet nem tehetett. A színészyomor gyógyítás céljából azonban még júniusban az illetékes pénzügyi hatóságokhoz fordult mérsékelt összegű gyorssegély kiutalása céljából. Hosszú hónapok teltek el azóta, a segély azonban még mindig nem jutott el a nyugdíjpénztárba. Miért?

Kétségtelen, hogy romokban heverő országunk felépítése igen sok pénzt igényel és még igen sok a megoldatlan pénzügyi probléma, de a kért segély oly minimális és a színészyomor oly nagy, hogy feltétlen meg kellett volna már találni a gyors elintézés módját. Hiszen ezek az emberek kultúránk munkásai, amellet fiatalságuk sem volt rózsás. Elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a mai demokratikus életformák között munkában megöregedett, megrokkant színészek még napi egy tál ételhez se juszanak. Hiszük és reméljük, hogy a művészsorsot oly jól ismerő pénzügyminiszterünk talál alkalmat, módot és lehetőséget arra, hogy ezek a lehetetlen viszonyok megszűnjenek s a kért segély — amely már bizony nagyon elértéktelenedett — mielőbb eljut a Színészegyesület nyugdíjpénztárába.

A bukaresti Opera Puccini Turandot-ját a Kolozsvári Színház díszleteivel mutatta be. A remekbekerült díszletek általános feltűnést keltettek, úgyhogy a tervező, *Vargha Máttyás*, aki jelenleg a Nemzeti Színház díszlettervezője, meghívást kapott a bukaresti Operaházhoz. *Vargha Máttyás* egyébként egyidejűleg a Kolozsvári Színházról is szerződést ajánlatot kapott.

A Rottenbiller-utcai *Vidám Variété* október 13-án mutatja be «Fejfel-lefelé» című új műsorát. Szatirák, vidám jelenetek, zenés komédiák szerepelnek a műsorban. *Neményi Lili*, *Komlós Vilmos*, *Herceg Jenő* és *Barna Anna* a főszereplői a változatos műsornak.

Ó Faliújságja

„Az előadás megkezdése után a nézőtérre lépni tilos!”

A vallás és közoktatásügyi miniszter-úr — felismerve a nyugdíjas színészek tarthatatlan helyzetét — kormánybiztost nevezett ki a színészek legrégibb érdekvédelmi szervéül, az Országos Színészegyesületnek vezetésére, Pethes Sándor került e fontos és gazdátlan intézmény élére. Pethes Sándor nehéz munkával elérte, hogy a színészek nyugdíját 100 százalékkal emelték, ami számszerűen azt jelenti, hogy sok-sok öreg színész ma már nem 31, hanem 68 pengő nyugdíjat kap. Mindannyian jól tudjuk, hogy ez az összeg csupán tíz napi népkönyhán jutott egy tál étel költségeit fedezi. Az is világosan áll előttünk, hogy a kormánybiztos saját hatáskörében többet nem tehetett. A színésznymor enyhítése céljából azonban még júniusban az illetékes pénzügyi hatóságokhoz fordult mérsékelt összegű gyorssegély kiutalása céljából. Hosszú hónapok teltek el azóta, a segély azonban még mindig nem jutott el a nyugdíjpénztárba. Miért?

A Színművészeti Akadémia évadnyitó ünnepélye

Méltó módon emlékezett meg a Színművészeti Akadémia évadnyitó ünnepségén a magyar szabadságharcó vértanúiról. A megnyitó beszédet dr. Simon László államtitkár tartotta. Major Tamás Petőfi két színészversét adta elő, majd Hont Ferenc ismertette az Akadémia munkatervét. Az Akadémia jóléti intézményei a növendékek ellátásáról, ruházkodásáról, a vidéki hallgatók számára pedig lakásról kívánnak gondoskodni. Both Béla beszédében szembeállította a régi világ ripacsát, sztárját az újszellemű színház szüzetlen, építő munkásával. Az Akadémia emlékünnepele, amely egyben Veni Sancte is volt, a Szózat hangjaival zárult.

MÉLYEN TISZTELT SZERKESZTŐ ÚR!

Nagyon kérem, tegye a kezét a szívére, nézzen egy pillanatra magába, vessen számot önmagával és vallja be töredelmesen: pontos ember Ön, vagyis sosem késett még el a színházban? És ha elkésett, miért?... Talán nem érdekelte az előadás és csak a szakmai, vagy egy bizonyos személynek szóló udvariasság kényszerítette a darab megtekintésére, vagy késett az órája, vagy sokáig kellett várnia Öt a villamosnál, vagy a munka gőzében megfeledkezett az egészről... de minek részletezzem? Biztos vagyok benne, hogy Ön is elkésett már ez órarendhez szoktatott világban. Ön is pirult már feszengve ama porig-alázó, néma szemrehányás súlya alatt, amely a jegyzető szeméből osterozott Önre és érezte azt a vérforraló megvetést, amely a hangjában reccogott, amikor fitymálva átvette Öntől a jegyét (pláne a szabadjegyét) és így szólt:

— Most már csak tesszen megvárni a felvonás végét.

— És mikor lesz vége a felvonásnak — hebegte Ön megfélemlítve.

— 29 perc múlva. — Így a kedélyes jegyzető és félreérthetetlen káröröm kajánkodott a hangjában.

Tehát már egy perce folyik az előadás, vagy lehet, hogy még csak a hangulatot előkészítő bevezető muzsika — állapította meg Ön gondolatban és a várakozás elkövetkező 29 perce alatt tizenkétszer állt egyik lábáról a másikra és tizenhétyszer a másikról az egyikre, majd kellemes rutin mosollyal barátoknál próbált a strázsával abban a reményben... Aztán feladva a küzdelmet mely letargiába bukva fordított hátat a hivatása magas-

latán unatkozó esősznek és apatikusan olvasta el felülről lefelé és alulról felfelé többször is a színlapot és az előcsarnok valamennyi hirdetését, végül a 27-ik percben már nem bírva tovább a küzdelmet az idővel, elrohant és soha többé nem ment el abba a színházba, ahonnan elűldözte egy felesleges színházi rendelkezés könyörtelen végrehajtója: a jegyzető.

Igy történt? Mindezt pedig azért kérdezem Öntől, mélyen tisztelt Szerkesztő Úr, mert tapasztalatom szerint a színházak ma is csökönnyösen életben tartják a mult parancsuralmi rendszerének ezt a csökevényét, hogy „Az előadás megkezdése után a nézőtérre lépni tilos. Mintha nem volna amugyis elég tilalomfa életünk országútján. Csakhogy a multban még kijátszhatta valahogy a néző ezt a rendeletet, mert taxi, gyors villamos, könnyű átszállás... de ma? A legtöbb embernek még órája sincs. Ilyen körülmények között igazán elnézőbb lehetne a színház a későn érkezővel szemben. Az helyén való, hogy már elhelyezkedett néző nyugalmát nem engedik megzavarni a későn jövők által, de talán megengedhetnének legalább annyit, hogy a későn jövő beálljon valahova az utolsó sor mögé addig, míg ismét világos lesz a nézőtér.

A színházak manapság oly korán kezdik előadásukat, hogy a nyilván munkahelyéről érkező néző tíz közül kilenc esetben elkésik. Kérem Szerkesztő Urat, e dolgozó nézők érdekében intézze el, hogy ne büntessék kizárással a későn érkezőket azért, mert azok dolgoznak is, nemcsak színházba járnak. Köszönettel és tisztelettel

kissé elkésett híve
Szinetár György

Pataky Kálmán kamaranékes, aki nek nemes tenorját annyira nélküli az Operaház közönsége, hosszas tárgyalás után mégis aláírta szerződését. Dalszínházunkkal — a kultuszminisztériumban... Egyidejűleg azonban megkezdte szerződésileg évente járó hat hónapi szabadságát. A buenos-airesi operaház már régebben hosszabb vendégszereplésre kérte fel a kiváló művészt csak az utazási lehetőségre vár...

A Fővárosi Népművelési Központ az Országos Színművészeti Akadémiával „Színjáték és közönség” címen a következő érdekes színház- és film-tudományi előadásokat tartja. Tamási Áron: »A drámaírók feladatai« (okt. 15-én, Madisz, Eskü-tér 8.). Radnóti László: »Az ötlettől a vetítővászonig. Játékfilm illusztrációkkal« (okt. 16. Semmelweis-u. 1.). Háry Gyula: »A nagy orosz realisták. Ismeretlen Gorkij- és Csehov-jelenetek bemutatása« (okt. 17. Reáltanoda-u. 7.). Jemnitz Sándor: »Az újabb táncművészet stílusa« (okt. 11. Eskü-tér 8. Madisz). Füst Milán: »Indulatmenet a lírában« (okt. 12. Reáltanoda-u. 7.).

MEGGONDOLANDÓ

— Tudja, mi a különbség a csörgőkigyó és a zongora között?
— Nem tudom.
— És zongorát akar venni!

Kiss Eta (lakik: VII., Damjanich-u. 31/b), a Fővárosi Operettszínház és az Andrássy-Színház volt tagja, annak megállapítását kéri, hogy nem azonos azzal a Kiss Etával, akit a szakszervezet nem igazolt. Ő maga ez év március 21. óta tagja a Sz. Sz. Sz.-nek.

Film készül Szép Ernő »Aranyóra«-jából Ráthonyi Ákos rendezésében. A főszerepeket Szörényi Éva, Várkonyi Zoltán, Gózon Gyula, Keleti László, Bihari József, Péli Sándor és Somogyi Éva játsszák.

Bukaresti Opera Pucini Turandot-ját Kolozsvári Színház díszleteivel mutatta. A remekbekerült díszletek általános dicsőítést keltettek, úgy hogy a Nemzeti Színház díszlettervezője, meghívást kapott a bukaresti Operaházhoz. Vargha Mátyás egyidejűleg a Kolozsvári Színházról is szerződést ajánlatot kapott.

Rottenhiller-utcai Vidám Varieté október 13-án mutatja be »Fejfel Irélel« új műsorát. Szatirák, vidám jelenetek komédiák szerepelnek a műsoron. Színi Lili, Komlósi Vilmos, Herceg és Barna Anca a főszereplői a vilám műsorának.

A KARIKATURA

az élet tükré, a történelem illusztrációja,
s az igazság nevető, de kérérlhetetlen hirdetője
Szeljegyzetek Gáspár Antal politikai karikatúráihoz
Írta: SZEKI PÁL

Egy régi közmondás szerint: »a bolond még a királynak is szemébe mondhatja az igazságot«. Karikaturista minden elszánt művész, aki lelkiismerete szigorú, kemény parancsát követve, arra is hajlandó, hogy esőrgősapkát nyomjon művészete fejére s ha másképp nem lehet, hát vidám mosolyra húzott szájjal, nevetve, bukfencet hányva, de megmondja azt, amit komoly képpel nem volna tanácsos kimondani. A karikaturistával szemben »elnézők« a kényelmellen igazságok hirdetőit kegyetlenül elnémitő hatalmasságok is. Azt mondják: a karikaturista viccel, s a vice nem komoly dolog.

Vajjon nem komoly dolog-e?

Érdemes ezen elgondolkodni...

A karikatura, ha vice is, mégis mindig valami emberi gyarlóság leleplezése. Kritika. Könnyed vidámságának háttérben ítélet lappang. Kemény, kérérlhetetlen szigor, mely arcát hajlandó ugyan mosolyra húzni, de csak azért, hogy az ítéletet, mosolygó arccal is kimondhassa.

A karikatura mindig lázadás egy kicsit, s mindig leleplezés. Az emberek arcáról kideríti, hogy nem is arcok, hanem csak álarcok. S megrajzolja az igazi arcot, melyet könnyed tréfával álarcként ragaszt a valóságban viselt hamis emberi ábrázat fölé.

A karikatura csak akkor jó, ha igaz. A karikaturistának tehát ösztönösen tudnia kell, mi igaz. S a látszat hamisságával szemben a valóságot kell megmutatnia. Tiszta emberi munkát kell végezni. A karikaturista csak tisztességes lehet.

Ha közelebről megnézzük az igazi karikatúrákat, látnunk kell, hogy több bennük a keserű irónia, mint a könnyed humorizálás. A karikatura is az élet tükré, tehát nem lehet maradéktalanul vidám... Lehet durván, nyersen szigorú (mint George Grosz), lehet gyöngéden, megbocsátóan angyali (mint Walter Trier), de nyersségének s gyöngédségének is az emberi komolyság erkölcsi tisztessége ad igazi erőt. Van karikatura, mely ítéletet, s van ami felmentést kér az emberi gyarlóságokra. A karikatúrának vannak lírikusai is, nemcsak pamflettistái és törvénytörő-rovatvezetői. De a lírikusok se könnyed viccelők. Ahíttosan torzító vonalakkal is kritikát mondanak.

*

Ha végiglapozunk egy képes világtörténelem kötetin, azt látjuk, hogy az újkor utolsó századainak tör-

BETHLEN

ÚJ TALPRA MAGYAR (1931)
(Gáspár Antal szeljegyzeke egy kormányváltáshoz)

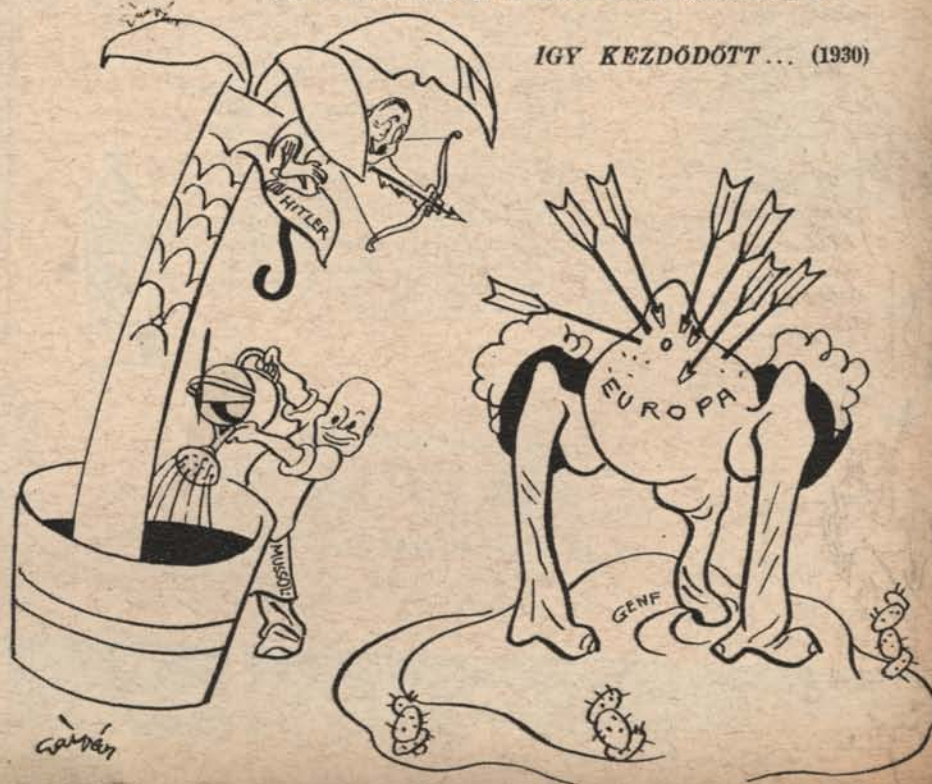

»A KORMÁNY
A HELYZET MAGASLATÁN ALL.«
(Károlyi Gyula nyilatkozata bukása előtt
egy héttel. 1931)

IGY KEZDŐDÖTT... (1930)

A NÉMET BAJUSZ
METAMORFÓZISA (1932)

ténelmét nagyrészt karikatúrák illusztrálják. Vilmos császár lemondólevelének facsimiléje mellett ott találjuk az Ullstein népszerű világtörténelmi kézikönyvében az ötszáz ragyogó díszgyenruha közt válogatni alig tudó császár karikatúráját is. A francia forradalom történetét nem csak a történetírók írták meg, hanem nagyszerű könyvet írt róla a karikaturisták egész serege. A történelem nem egy figurája úgy él az utókor tudatában, ahogy a karikatúra mutatta meg igaz ábrázolatát.

*

A modern magyar karikatúra-művészet nagymesterének, Gáspár Antalnak politikai karikatúrái díszítik ezeket az oldalakat. Minden rajz alá odaírtuk keletkezésük és első megjelenésük dátumát. Ezek a rajzok nemcsak megszülettek, de meg is jelenhettek a maguk idején... Ez a karikatúra titokzatos erejű hatalma. Megjelenhettek, mert viccnek tekintették meghökkenítő szókimondásukat.

Gáspár Antal karikatúrái az elmúlt évtizedek magyar politikai életének kemény lelki-analízise, kritikája, erkölestörténete és jellemrajza egyben. Ez a pár találmomra kiragadott darab is meggyőző erővel bizonyítja azt az állítást, hogy a karikatúra okmányerejű dokumentuma a történelemnek.

*

De a karikatúra azonkívül, hogy dokumentum — művészet is. Sajátos, jellegzetes művészet, melynek épp olyan ősi hagyományai és sajátos stílustörvényei vannak, mint a szobrászatnak, zenének vagy építészetnek.

Gáspár Antallal a karikatúra művészetéről beszélgetni is épp olyan öröm és gyönyörűség, mint rajzain végiglapozni. A karikatúra világtörténelmének egyetemi magántanári színvonalon álló ismerője. S a magyar karikatúra egész anyagát úgy ismeri, mint egy lelkes múzeumigazgató múzeumának egész anyagát. Külön cikket kellene írni arról, amit Jankó Jánosról, Faragó Józseféről, Linek Lajosról, Bér Dezsőről, Vártes Marcelről és Major Henrikről mond. De külön cikk volna az is, amit a karikatúra legnagyobb élő mesteréről mond, aki nem is rajzolóművész, hanem színész, komédiás: Chaplinról... Remél-

TUL A PERMANENCIÁN BOLDOGOK LESZÜNK... (1930)

A 15 évvel ezelőtt, munkástüntetések miatt elrendelt, nagy izgalmat okozó permanens karhatalmi készütség után

jük, ezeket a cikkeket meg is írja egyszer a mester. A karikatúra történetének és stílusanalízisének értékes dokumentumai lesznek ezek az írások.

*

Arról beszélgetünk, hogy hogyan születik meg egy karikatúra.

— A rajz, maga a karikatúra pillanatok alatt készül el. Ugy érzem, — mondja Gáspár Antal — hogy a karikaturista legnagyobb munkája nem is az, hogy rajzol, hanem az, hogy figyel. A karikaturista gyorsan dolgozik, de lassan figyel és folyton figyel. A szellemi magatartás örök és szüntelen ébersége, friss, elszánt szorgalmassága és merész könnyedsége teremti meg a karikatúrát. A toll és a ceruza csak lerögzíti, befejezi az alkotást. Minél kevesebb vonalal készül el egy karikatúra, annál tisztább, annál jobb...

— Természetesen vannak jellegzetesen művészi életfeltételei is a karikatúrának. Azaz, vannak stílustörvényei is — folytatja a beszélgetést Gáspár Antal. A karikatúra a vonal szakadatlan lendületének

izgalmas játéka is. Tüze, melege, intimítása van a vonalnak is. A karikaturistának arra kell vigyázni, hogy a gördülő vonalak spontaneitása ne vesszen el. Megette a fene a rajzot, ha valami fizikai nehézséget okoz. Az a karikatúra esődjét jelenti — fejezi be drasztikusan tréfás, komoly szigorral a beszélgetést Gáspár Antal. Amikor a vonalat el akarom indítani, sokszor azt kell éreznem, hogy valami ördögös manó vezeti a kezemet. Sokszor viszont azt érzem, hogy ugyanaz a manó lefogja kezem. Azt hiszem, a karikatúra a karikaturista számára a legnagyobb kaland, legkeserűbb küszködés, vagy legvidámabb multság...

*

A karikatúra tehát nemcsak az élet tükré, a történelem tükré, hanem egy alkotó lélek tükré is.

Nézzék végig Gáspár Antal itt látható karikatúráit. Megtalálják benne az elmúlt évtized politikai életének erkölestörténetét is és megtalálják benne Gáspár Antal alkotó művészetének önmagát megmutató vallomástételét is.

BETHLEN ISTVÁN ÁLLAST FOGLAL A TITKOS VÁLASZTÓJOG KÉRDÉSÉBEN (1930)

POLITIKUSOK HARMONIKUS EGYÜTTMŰKÖDÉSE (1935)

BÁRDOS ARTÚR,

a szinigazgatók szervezetének elnöke
a színházak helyzetéről

Beszámoltunk legutóbb színészetünk súlyos helyzetének fontos kérdéseiről és a színészeknek a játékszín hőskorára emlékeztető nehéz sorsáról. A színházi élet problémáiról *Abonyi Géza*, a Nemzeti Színház művésze, mint a Magyar Színészek Szabad Szakszervezetének elnöke széles látókörű nyilatkozatban tájékoztatta lapunkban a nyilvánosságot. Szó esett ezzel kapcsolatban tudósításunkban arról is, hogy némely budapesti szinigazgató szerint a személyzet fizetése és a súlyos közterhek miatt a helyzet annyira válságos, hogy esetleg majd nem tudják fenntartani színházukat. Most megkérdeztük *Bárdos Artúr*t, a Belvárosi Színház igazgatóját, mint a Budapesti Szinigazgatók Szervezetének elnökét, hogy valóban ilyen súlyos anyagi helyzetbe jutottak-e a fővárosi színházak. *Bárdos Artúr* kérdéseinkre a következőket mondotta munkatársunknak:

— Nem merném azt állítani, hogy a színházak anyagi válságban vannak. Néhány színház legalább is igen jó látogatottságnak örvend. A közönség részéről tehát nincsen baj. Ami azonban abnormálisan nyomorgatja és sújtja a színházakat, az a mindenféle közteher. A színészek és a munkások szakszervezetével együtt deputációztunk a miniszterelnöknél és több miniszternél. Minisztertanács elé is került a dolog, amely elvben nagyon méltányolta a színházak kérését és úgy látszott, teljesen a színházak mellé áll. Az egyes szakminiszterek azonban — kivéve a forgalmi adó kérdésében a pénzügyminisztert — sorra visszautasították jogos kérésünket, amelyek nem mentek túl a régebbi közterhek visszaállításának mértékén.

— Ami most már — folytatta nyilatkozatát *Bárdos Artúr* — a szakszervezetek követeléseit illeti, azok bizony nagy terheket rónak a színházakra. E követeléseket a szinigazgatók lényegében

elfogadták. Ha a megélhetés körülményeit nézzük, akkor őszintén meg kell mondanunk, ezek a követelések nem is túlméretezettek. Megélni... megélni... ez persze ma nehéz. De ha azok, akik színházak akarnak csinálni, — szinigazgatók, színészek, munkások — valahogy mégis lehetővé akarják tenni a színházak működését, akkor a legnagyobb megalkuvásokkal is valami olyan helyzetet kell teremteni, amely a színházak létét nem ássa alá. Nehéz kérdések ezek ma, csak a legnagyobb jóindulattal, egyszerűséggel és igen sok áldozatossággal oldhatók meg valahogyan.

Megemlítjük, hogy a színész szakszervezet elnökének véleménye szerint a sztárok antidemokratikusan nagy fizetése ró súlyos terheket a szinigazgatókra és emiatt nem jut méltó fizetés a többi színésznek. Ezzel kapcsolatban *Bárdos Artúr* a következőket mondotta:

— Hát bizony újra kezdenek mutatkozni a régi aránytalanságok, a szinigazgatók hibájából is. Aki nem mer kísérletezni új színészekkel és mindig mindenáron »biztosra akar menni« (pedig hát tudjuk, hogy ilyen bizonyosság nincs), az hovatovább kénytelen engedni a túlköveteléseknek és ezzel a többi szinigazgató számára is feltornázza a gázsit. Ez mind szociális, mind művészi szempontból elég nagy hiba.

A hiányos közbiztonság és a színházak látogatottságának kérdésében a szinigazgatók szervezetének elnöke így vélekedik:

— Természetesen, egyszerre lényegesen megváltoznék a helyzet, ha a rendes színházi időben lehetne elkezdenni az előadásokat. A közbiztonság emeléséhez legalább is annyit megtehetne a főváros, hogy jobban világítsa az utcákat Pesten és főként Budán.

Bárdos Artúr szerint tehát a közbiztonságon, a minisztereken és — a sztárokon múlik a budapesti színházak helyzetének javulása.

Egy költő levele a színészhez

Kedves barátom, *Gábor Miklós!*

A »Rettenetes szülők« előadása után nem volt időm bemenni öltöződbe, — amint az illik. Ezért most levélben köszönöm meg ezt az estét. De most sem, mint az a magamfajától illelnek, »irodalmi« és művészi fejtegetésekkel. Csak azt az érzést akarom közölni, amit játékos keltezt bennem. S vajjon, ha való alakjában szemléljük, nem ez a kritikus légigazibb feladata-e, a művész és ő között az alkotáson keresztül létesült kapcsolat feltárása. — még ha az esetleg a felvetődő kérdések sokasága közt kitérőkbe téved s a pillanatnyi »tárgy«-tól messzire vezet is! A művészet igazi s mindig aktuális kérdéseire bizonytalán mindig elvezet. Szóval: csak annyit akarok mondani Neked, hogy: irigyeltelek! Az ilyen többnyire jobbnak látják elhallgatni; de én, ha emlékszel, már a multkor is mondtam Neked, a Bánk Bán próbáján a szünetben. Igaz, akkor jobbra, mintegy személytelenül, színész voltodnak szolt s a kosztűmnek, melyet én, fájdalom, csak képletesen ölthetek magamra. De ezúttal már személyesen Neked szolt, nem a színésznek, hanem annak a remek színésznek, aki most már Te vagy s aki magadra tudod ültetni az egész életet is, mint a ruhát, elragadóan és kétségbe ejtően. — ami magamfajtánál legfeljebb ha szavakban és ezáltal mintegy magamon kívül sikerülhet. Nekünk, írónak valami »örökhöz«, »maradandóhoz«, más-hoz kell kapcsolnunk a kifejezést, melynek pedig erendő fokán magából az életből kell sarjadnia. De Te magadban, saját esendő testedben, az élet és a pillanat boldog iramlásá-

ban villantottad fel ma este a ifjúság és a szerelem minden csudáját és minden nyomorát, minden illatát és minden verítékét. S amit legjobban irigyeltem, az a teljesség, a reális alak teljes azonosulása az elképzelttel; nem szavaltál, mint a színészek legtöbbször, nem »mimikáztál«, a lábaid kisujja épp oly fontos és elhanyagolhatatlan volt, akár az areod, minden ízed »játszott«, egyforma izgalommal és jelentőséggel. Nem tudom, elfuló hangod, az egyszerre férfiasan győzött és gyermekdeden nyüzszörgő fájdalom volt-e »valódi« és feledhetlenebb, vagy lábfejed göröcsösen szenvedő és egyben mégis mulatságos szelburdi felhajlása, amikor kisémmizetten és elárlótan anyád vállára dőlél, megkapaszkodva benne, az utolsó erősségekben, de mégis úgy, mint aki már megkapaszkodni se kíván.

Boldog lehetsz. A legnagyobb jó jött Neked, amiben részünk lehet: a sokféleség, hogy egy életedből teremthetsz sokat. Szüntelenül kiléphetsz a saját életedből, — és ki az, aki sokszor nem akarna kilépni belőle! — odahagyhatod mindazt, ami bánt, ami megoldhatatlan és elviselhetetlen és mindent megoldhatsz másutt, másvalakiben, — aki mégis mindig újra Te magad vagy, a Te hangoddal és mozdulataiddal. Száz formájában ragyogtathatod fel a mindig-egy életet, a szépet és a szörnységést, ahogy nagy költőnk mondja, a »kedvest és rettenetest«. Meghalhatsz minden este újra és ezer életet élhetsz e földön. Még soknak szeretnék ily meghatótt tanuja lenni, mint e ma estének.

Somlyó György

LEVELEZÉS

Irt: HORVÁT HENRIK

Medgyaszay Vilvának

Egy hölgynek, aki álmaimban él.
Levelet írtam egyszer gondolatban.
(Megfontoltam a fontos levelet,
Nem volt abban egy szó meggondolatlan.)

Azán megcíméztem a levelem,
(Persze csak úgy pro forma, gondolatban),
S hogy el ne veszítsek egy percet is,
Gondolatban mindjárt postára adtam.

Be jó, hogy mindent szépen, pontosan
Elvégeztem, gondoltam gondolatban,
De szórakozottságom démona
Elrontott mindent visszavonhatatlan.

Ez az én sorsom! Persze késő volt,
Mikor a postára visszazaladtam —
Elfelejtettem levelemre — jaj! —
Bélyegyet ragasztani — gondolatban!!

DRÁMÁK A LÁTHATÁRON

Milyen darabokat játszottak a fel-szabadulás óta a budapesti prózai színházak?

Nemzeti Színház és Nemzeti Kamara Színház:

Csokonai: Özvegy Karyoné; **Katona:** Bánk bán; **Madách:** Civilizátor; **Csehov:** Medve; **Háy Gyula:** Tiszazug; **Rachmanov:** Viharos alkonyat; **Baumarchais:** Figaro házassága; **Cocteau:** Szent szörnyetegek.

Vígszínház:

Gorkij: Éjjeli menedékhely; **Molnár:** Hattyú; **Wilder:** A mi kis városunk; **Zilahy:** Fatornyok.

Művész Színház:

Steinbeck: Lement a hold; **Három Molnár-egyfelnvasonos;** **Cronin:** A nagy út; **Hudson:** Családi szálloda; **Cocteau:** Rettenetes szülők.

Szabad Színház:

Toller: Géprombolók; **Goldoni:** A furfangos özvegy; **Brecht:** Koldusopera; **Shaw:** Blanco Posnet elárul-tatása.

Belvárosi Színház:

Török Sándor: Különös éjszaka; **Molnár:** Játék a kastélyban; **Balázs Béla:** Boszorkánytánc.

A prózai színházak tehát huszon-negy színdarabot játszottak nem egész kilenc hónap alatt és ebből mindössze három volt eredeti magyar bemutató: Háy Gyula: Tiszazug; Balázs Béla: Boszorkánytánc és Török Sándor: Különös éjszaka. Joggal merül fel tehát a kérdés: miért nem játszanak magyar darabot a színházak? Hol vannak az elnyomatás éve alatt titokban írott remekművek és hol vannak az új idők új kérdéseire válaszoló drámák? A felelet szomorú és egyszerű: nincsenek sehol. A színházak műsor-gondokkal küzdenek, várják és keresik az új magyar darabokat, mégis kénytelenek megalkudni a közelmúlt nagyságok, a modern divatos külföldi írók, a weimari németek vagy a klasszikus remekírók megszólaltatásával.

Mit csinálnak a magyar írók? A válasz erre is egyszerű és nem kevésbé szomorú: vagy nem írnak, vagy rosszat írnak.

Több mint nyolc hónap alatt három új magyar darabot tudtak bemutatni a színházak. Nagy írótársaink nem szólaltak meg... Sehol sem láthatunk Zilahy Lajos, Tamási Aron, Darvas József, Heltai Jenő színmű-veit. Nem jelentkeztek új, friss-zellemű alkotásaikkal a fiatalok és nem kerültek elő íróasztalok titkos rejtekéből az elnyomatás éve alatt írott lélegzetelállító remekművek.

Pedig a színház szomjában várja az új magyar drámát. Mit kapott ehelyett? Kik jelentkeztek új darabokkal?

Nézzük először az átlagot. A titkos drámaírók kilencven százaléka belefér ebbe a rögtönzött csoportosításba.

1. **A vezércikkíró:** Összehord hetet-havat. Három felvonásban ismerteti a modern politika valamennyi áramlatát. Szakszerű tanácsot ad a nemzetiségi kérdés békés megoldására. Kidolgozza az elemi és középiskolák tantervét és utat mutat a szexuális kérdés labirintusában. A darabját visszaadó színigazgatót mélységesen lenézi és kijelenti, hogy műve úgy jó, ahogy van.

2. **A véresszájú propagandista:** Többnyire nyilas volt. Összegyűjtötte az elmult rendszer úszító plakátszövegeit, angolszászok, oroszok és zsidók helyett németekre alkalmazza, a szólamokat egy kalapban összerázza, párbeszédbe szedi és benyújtja lehetőleg a Nemzeti Színháznak. Hősei, a német katonák három felvonáson keresztül örjöngenek, rabolnak és gyilkolnak. Ha a színház visszaadja a darabot, másnapra az egész várost telekürtöli azzal, hogy az igazgató reakciós.

3. **A szelíd propagandista:** Anyagát népdalokból meríti. »Huncut a német!« Ez a téma. »Hogy a fene enné meg« — ez a mondanivaló.

4. **A költői lélek:** Leszáll az emberi lélek mélységeibe, felszáll a költészet hófödte csúcsaira, pszichoanalizál és lírizál, csak éppen a színpadhoz nincsen köze. Néha komoly tehetség. Van mondanivalója és jók a párbeszédei is, de az újat, a maít úgy képzei, hogy fel kell rúgni a dráma szabályait.

5. **Az avantgardista:** Hat horogke-reszttel ékesített dobermann végigszá-guld a színen és megszólalnak a har-sonák. Háború! Háború! A kulisszák mögött néger spirituálékat énekelnek s a színpadon kínai kulik búsonganak Rákóczi fája alatt.

Végtelenségig folytathatnák az új drámaírók válfajainak ismertetését, de nem mulattatás a célunk.

Ostroma propaganda, nagyképi vezércikk, fecsego líra, fejtetőre állított világ, felmelegített ócskaságok és émelyítő giccek gyűjteménye eddig az új magyar drámai termés. De hátra van még tíz százalék.

A színházakhoz benyújtott darabok legnagyobb részét nem témája miatt kell »udvariassá« levél kísérletében visszaküldeni szerzőjének, hanem a lélektelenség miatt. Hiába határozza el akár a titkos drámaíró, akár a rutinos újságíró vagy novellista, hogy ő most színdarabot fog írni. A drámaírás titkát valahol ott kell keresnünk, ahol egy-egy új színdarab elindul útjára, mely a színpadhoz vagy — a papírkö-sárhoz vezet. Hiába határozza el va-laki, hogy színdarabot ír, ha az írói tollat lendítő belső kényszer nem drá-mai kifejezést követel. *Jó darab csak abból a témából lehet, amelyből más mint darab — nem lehet.* (A világiro-dalom nagy regényeiből írt színmű-vek is ezt igazolják.)

Korunk egyik legkiválóbb teore-tikus (remélem nem fog meghara-gudni, amiért »kipellengérezem«) írt egy színdarabot. Mondanivalóját olyan eszmekörből merítette, mely emberek millióit meg tudta mozgatni. Jellembrázolása határozott, stílusa lendületes. Jók a párbeszédék. Darab-jának szerkezete nem széthulló, cse-lekménye izgalmas, végig emelkedő és mégis: ugyanaz az eszme, mely mil-liókat fel tudott rázni, valószínűleg egyetlen embert sem ragadna meg, ha a színpadról hallaná. Miért? Azért,

mert az író az Eszme ügyét akarja szolgálni és nem a Dráma ügyét. Lát-szólag jelentéktelen különbségem mű-lik minden. Azon a különbségen, hogy az író a drámai feszültség lázában cselekményével és alakjaival egyé-nyre olvadva mondja el világnézetét, vagy pedig világnézeti alapjaira akarja fel-építeni a drámát. Ugyanezt igazolja a másik példa. Kitűnő történelmi szín-műről van szó, melyet azzal a meg-jegyzéssel adott vissza a színház: Hol a mondanivaló? Az író lapozni kezd a kéziratban:

— Tessék, itt a mondanivaló — mu-tatja és már olvassa is az egyik je-lenetet, amelyben a szereplők nemes-veretű mondatokba szedve, valóban elmondják az író hitvallását az em-beri élet egyik aktuális, nagy problé-májáról.

Sem akkor, sem most nem fogja be-látni a nagyon tehetséges szerző, hogy hiábavalók a nagyszerű mondatok. *A drámai mondanivalót nem a szereplők-kel kell elmondani, hanem a cselek-mény egészével.*

Új darab még mindig nincs, de már találtunk írókat, akiknek van mondanivalójuk. Ha tovább keresgélünk a színházakhoz benyújtott új magyar darabok reménytelen halma-zában, felesillan még egy-egy remény-sugár. Az egyik szerző darabot írt egy polgári családról, melyet meg-gyötört a háború. A darab kétségbe-ejtően romantikus színekkel dolgozza fel a reális témát, de valahol a máso-dik felvonásban szembeötlik egy je-lentéktelen apróság: az anya meg-tudja, hogy fia meghalt a háborúban. Postás hozza a táviratot. Utánakap, hogy elolvassa és ebben a szívtetté-pően fájdalmas pillanatban sem fe-lejti el a szerző, hogy az anya eddig szemüveggel olvasott. Egy pillanati-g a fájdalomtól félhalottan nézi a pa-pírt, majd megkeresi a szemüvegét.

Ne higgyék, hogy csökken a feszült-ség. Sőt fokozódik. A dramaturg szá-mára pedig kiderül, hogy a szenti-mentális lelkű írónak egészséges ér-zéke van a realitás iránt. Ilyen je-lekből, száz ilyen apróságból kiderül azután, a második, a fontosabb ered-mény: Nemesek írónk, drámaírónk is vannak abban a hatalmas és lemo-solygott tartalékban, melyet »titkos drámaírónknak« szoktak nevezni.

Néhány gyönyörű színdarabot biz-tosan fognak még írni a drámaírás nagyjai, de a kor nagy drámája csak az ismeretlen drámaíró zilált kézirat-csomójából kerülhet elő. Abból a cso-móból, mellyel színházról színházra lohol és senkit sem talál, aki megmu-tassa hibáit. Ezekből az elriasztott, megfélemlített titkos drámaírókból, akik között ott rejtőzik korunk új, ma még névtelen szerzője is. Ő fogja meg-írni az új drámát, mely megrázza a színházak falait, színészt, közönséget és a többi írókat egyaránt, hogy a há-rom tényező közösségéből megkezdőd-jék a magyar dráma új korszaka.

Molnár Miklós

SZŐRMEBUNDA
VÉTEL-FLADÁS
ÁTSZABÁSOK **GASZTONYI** szücs mesternél
Rákóczi-út 62. Tel.: 225-807

Párizsi SZÍNHÁZI levelek

A nemzeti felszabadulás megvalósulása különös helyzetet teremtett Párizsban a színház, meg a film világában. A fasiszta politikai építmény lebontása és átalakítása sem egyikben, sem másikban nem hozta meg a várva-várt megújulást (nem is csodálatos, hiszen a társadalmi szerkezet nem változott meg), még oly mértékben sem, amint azt az irodalomban, vagy a képzőművészetben tapasztaltuk. Amíg az illegálisban meglepő írókarierek keletkeztek (az álneves *Vercors*, — a pályadíjnyertes *Elsa Triolet*, — a nemzet ünnepelt költőnagyságai: *Aragon* és *Eluard* stb.), amíg Picasso képei valóságos forrongást idéztek fel a felszabadulás reprezentatív kiállításán — rajongók és ellenségek közt egyaránt, — addig egyetlen kitűnő új színpadi szerző sem bukkan fel. Legfeljebb csak néhány többé-kevésbé dilettáns bemutatkozás került elő az íróasztalok mélyén rejtgetett kéziratok közül, vagy egy-egy nagy prózaíró kísérletezett a színpadi babérok megszerzésével. A filmszínházak pedig sokáig jobbára csak elvénhették amerikai filmeiket játszották.

A *Comédie Française* ifjú és idősebb szerzői: *Shakespeare*, *Claudel*, *Mauriac*, *Salacrou*... Az ideai évad legnagyobb színházi eseménye: az *Antonius és Cleopatra* előadása *André Gide* fordításában és *Jean Louis Barrault* merőben újfelfogású rendezésében. Remek balettkompozíciójával a táncával gazdagult a hagyományos előadás... *Claudel* nagy költői színnyelvének, a *Les souliers satins*-nek (»Selyemcipellő») bemutatóját a beavatottak szerint eredetileg díszelőadásra szánták Párizs felszabadulásának méltó megünneplése végett.

Am, úgy látszik, sem a színház, sem a szerző nem bírta türelemmel. Még a németek kitakarodása előtt színrekerült ez a sokat vitatott és temérdeklet dicsőített, sajátos alkotás. Annyi bizonyos, hogy mindvégig sikerrel játszották, amiben talán a költő világnézetének is nagy szerepe van sok más érteke mellett.

Mauriac »*Les mal amies*« (»A kiket nem szeretnek») című darabja, az osztatlan elismerés ellenére sem az az újszellemű »szomorújáték«, az a formailag üdehatású mű, amit az »Ellenállás« tróttól szerettünk volna kapni. A mauriaci »polgár«-pokol elevenedik meg benne szemünk láttára, alakjai a saját örületükkel vannak elfoglalva. A szerző arra ítélte őket, hogy ne szeressék, hogy fölfalják egymást az elegáns vidéki kúria áthatolhatatlan falai közt. Bizonyos azonban, hogy *Mauriac* *Madeleine Renaud*-nak, *Renée Faure*-nak, *Aimé Clariond*-nak és *Julien Bertheau*-nak jó alkalmat nyújtott a remeklésre...

Salacrou — eléggé érthető okoknál fogva — ma egyike a legnépszerűbb színpadi szerzőknek. Volt úgy, hogy egyszerre három darabját is játszották. Ha ez a siker nem is érdemtelen, mégis jellemző a valóban progresszív tehetségek hiányára, hiszen *Salacrou* minden »ellenálló« szerepe mellett is inkább a múlté, mint a jövőé. Erősen vetekszik vele népszerűségben még ma is *Jean Anouilh*.

Ő talán az egyetlen, akinek a német megszállás alatti kisebb-nagyobb botlását hajlandó volt hallgatásba burkolni a szakmai világ éppúgy, mint az egyébként oly érdekes és szigorú párizsi közönség. Az *Antigone*-t, amelyet még az elnyomatás idején mutattak be, (csaknem az egyetlen »megnézhető« darab volt akkoriban!), még júniusban is telt házak mellett játszották. E siker titka: az elsőrendű rendezés, a valóban drámai feszültség két ellentétes világszemléletet képviselő főszereplők közt. Az »idealista« *Antigone* címszerepében egy kitűnő magyarszarmazású színész, *Tóth Katalin* aratott forró sikereket az »Atelier« színházban.

Jean Paul Sartre színműve: a »*Huis-Clos*« (»Zárt tárgyalás«) ugyancsak hivatalkot a múlt s a jelen közt. A német uralom idején alaposan kiváltotta a fasiszta bírálók gúnyolódását, de mivel közvetlenül nincs politikai célzata, hát megmenekült a betiltástól. Igaz, nem is látható különösen veszedelmesnek, hiszen csak egy meglehetősen vékony intellektuális réteg érdeklődésére és tetszésére számíthatott a filozófus-szerző. A színműírás elemi szabályait is kerekén visszautasítja; a jelenetekre és felvonásokra való beosztásra — fűtül. Egyetlen, a sívárságig egyszerű díszlettel körülvéve, három személy vitatkozik egymással, valljuk meg, túlságosan is hosszadalmasan, — a szerző jóvoltából. Igyekeznek szeretni, gyűlölni s megölni egymást, csak hogy minél inkább érezzék az élet szenzációját. Valóságos poklot teremtenek ők is, — akárcsak *Mauriac* alakjai — maguk körül, s önönmaguk hőhérijáivá válnak. Remek ötlet, kitűnő, erőteljes monológok szövevénye, kedvező helyzet, de — bonyodalom?... Arról szó sincs. *Sartre* filozófiai eszméit boncoltatja — szereplőivel. A lét s a megsemmisülés kérdéséről tartat előadást velük, csak éppen a mozgásról, meglepetésről, azaz a leglényegesebb színműelemekről feledkeznek meg szándékosan, vagy szándékaltalanul. *Gaby Sylvia*, *Tanja Balthacha* és *Michel Vitold* kifogástalanul játsszák e nehéz darabot.

Ujabbban a külföldi szerzők pótolják többé-kevésbé az avantgardista szellem hiányát. Világéneki sikon az »*Invázio*« című Sztálin-díj nyertes darab előadása jelent kétségtelenül gazdagodást a párizsi színházi élet számára. Szerzője: *Leonid Leonov*, egy német megszállást nyűgő kisváros életét érzékelteti. A *Theatre des Carrefours*-ban mutatták be roppant sikerrel.

T. S. Eliot, a kitűnő angol katolikus költő színműve, a »*Gyilkosság a katedrálisban*« viszont az absztrakt lírai elemekben és formatechnikai kvalitásokban bővelkedik. A másik két sikeres angol szerző, akiket Párizs közönsége előnyösen ismerhetett meg — *Pristley* »*Virage Dangereux*« (»Veszélyes káprázata») és *Charles Morgan* »*Le fleuve étincelant*« (»A szikrázó folyó«).

E hézagosságból sem maradhat ki a *Sarah Bernhardt*-színház balettelésének megemlézése. *Jaques Prévert*, a kiváló haladószellemű költő kompozíciója, a »*Le Rendez-vous*« (»Találkozó«) külön tanulmány érdemelne. A díszletek — a magyar Brassai elsőrendű fotografikus megoldásai — éppúgy hozzájárulnak egy igazi költői atmoszférához, mint a harmónikus kísérőzene, amely *Kozma József* figyelemreméltó szerzeménye, *Jacques Prévert* és *Kozma József* egyébként is nagy sikerű társszerzőknek bizonyultak. A »*Les enfants du paradis*« (»Az éden gyermekei«) című Prévert-filmre gondolunk, amelyhez zenét szintén *Kozma* szerzett. Néhány adat a filmről: 3 óra 15 a vetítési ideje; 56 millió frank az összköltsége és hét színház és homlokzat újjáépítését tette szükségessé. Két tonna szeg, 500 négyzetméter üveg, hatvanhatezer iparos munkaóra kellett elkészítéséhez. Hozzáfűzhetjük még: remek színészek, csodálatosan tőkésletes fényképezés, elsőrangú rendezés jellemzi a francia filmművészet e legjobb újkeletű alkotását. Minden egyesült benne a siker érdekében: *Marcel Carné*, a rendező kivételes tehetsége; *Prévert* szellemessége és nagyvonalúsága, *Kozma* congenialitása és egy kedves korszak: egy darab tizenkilencedik század 1840–47 között. A szereplők: *Jean Louis Barrault*, *Pierre Brasseur*, *Arletty* stb.

Ime néhány cím az idei szezon műsorából: *Ambigu: Clochemerle* (Gabriel Chevalier szatirikus vígjátéka), *Comédie des Champs Elysées: Les Gueux au Paradis* (Ágról szakadtak a paradicsomban; tréfas flamand parasztlejenda); *Porte Saint-Martin: La puce à l'oreille* (Bolha a fülben; a legnagyobb kasszasiker); *Noctambules: Haláltánc* (Stindberg).

Nincs hiány a művészetek búvköréből kivüleső érdekességekben sem. Különös véletlen, teszem, *Abel Jacquin* színész esete, aki bizony esepet sem rajongott a németekért. Ennek tulajdonítható, hogy került a színházaknak még a tájékat is a megszállás idején. Mikor azután öt év múltán először a közönség elé lépett, akkor a sors szeszélye folytán épp egy SS-tiszt szerepét kellett alakítania; az »*Un ami viendra ce soir*« (»Egy barát jön ma este«) című eléggé gyenge partizán-darab keretében.

Az úgynevezett »tisztogatás«, ha nem is alapos, de legalább számottevő. *Mary Marquet*, a *Comédie Française* ismert előadója, *Sacha Guitry*, *Genevieve Guitry*, *Yvonne Printemps*, *Pierre Fresnay*, *Gabriello* stb. szünettek tőle többé-kevésbé a színpadi és moziállagok közül, hiszen ők kompromittáltak magukat talán legerősebben a francia színészársadalomban.

Mások viszont annál szebb és nemesebb példáját mutatták az áldozatkész hazafiságnak. Etekintetben a filmszínészek vezetnek: *Pierre Blanchard* és *Françoise Rosay*.

Nagy esemény volt *Louis Jouvet* hazatérése Dél-Amerikából. Még 1940-ben átvaglott társulatával együtt az óceánon s távol is maradt a vérengző Európától; csak a felszabadulás után jött vissza. Dél-Amerikában s az Egyesült Államokban felbecsülhetetlen szolgálatot tettek a francia szellem ügyének. Amikor első előadását tartotta a Sorbonne-on, »*tout Paris*« ott szorongott a teremben.

Gereblyés László

A MUZSIKA SZÁRNYÁN

Az Uránia filmszínház egy orosz »karrierfilm«-et játszik most, melynek meséjét, ha elmondjuk, úgy tűnne, mintha egyikét látnánk azoknak a filmeknek, melyekben a széphanú, fiatal munkást »felfedezik« és egyik napról a másikra világhírű tenoristává válik. Valóban ilyesmi a »tartalma« a »Muzsika szárnyán« című szovjet filmnek is, ha tartalom alatt csupán a történeti vázát értjük. De ennek a filmnek nem csupán »tartalma« van, hanem könnyedsége, játékossága, mulattató műfaja ellenére tartalmas is. Igazolva szinte, hogy sohasem a műfajon múlik egy szindarab vagy film értéke, hanem az író, a színész, a rendező szándékán, eszközeinek nívóján, emberes világlátásán.

Az a sofőrből lett operatőr, akit ebben a filmben látunk, nem szakad el régi énjétől »felfedeztetése« után sem. Nem cseréli fel lelkét. Nem az ember, nem a lélek változik, csupán annyi történik, hogy arra a helyre kerül, ahová elhivatottsága predesztinálja. Mondanivalóan, mesében »csupán« ennyi a különbség a »Muzsika szárnyán« és a megszokott karrierfilmek között — s ez a különbség nem két film, hanem két világ közötti különbség is egyben.

A film eszközei harmonikusak ezzel a tartalommal. Akik játsszák, igazi művészek, igazi emberek. De ez — orosz filmről lévén szó — nem meglepetés. A meglepetés az, hogy dalt hallgatva, táncot látva és másfélórát átnevetve, nem bornírságot, hanem igazi művészetet látunk a mozi vásznan. Amiről azt szokás mondani, hogy »ez kell a közönségnek«, az mind leperog a néző előtt — az ügyefogyottság kivételével. Azt pedig mégsem hiszszük, hogy ennek hiánya esorbítaná a rendkívül bájos, mulattató és művészi film értékét.

Z. NŐK EGYMÁS KÖZT

(Corso) Mi történik, ha a még fiatal mamának szintén fiatal, de már híres színésznő lánya van és attól kell tartani, hogy ez a felfedezés kellemetlenül érintené a mama udvarlóját? Nos, a nők

ilyen esetben szolidárisak egymás között. A lányban tette buzdul a színészvér és — két szerep között — tizenkétéves kislánynak játssza meg önmagát. Bonyolult félreértések következtében ugyanakkor kénytelen eljátszani saját nagynénjének szerepét is. Ez a mestéri alakoskodás a legelső színésznők sorába emeli a bájos Diana Barrymore-t, a »Nők egymás közt« című üdítő amerikai filmvígjáték főszereplőjét. Kay Francis, első anya-szerepében, kitűnő partnereivel együtt szinte csak statisztál a lányos vidámságtól, fiatalos merészségtől szikrázó kis Dianának. A rendezés ezer ötlettel gondoskodik a film elragadó hatásának fokozásáról.

(gy. i.)

ANGYALOK A TŰZVONALBAN

Az új Metro-filmre, az »Angyalok a tűzvonalban«-ra sokkal találóbb cím a »Görlok az óceánjárón«.

Önkéntes ápolónők egy elegáns tengerjárón a frontra, Corregidorra utaznak. Helyesebben hajókáznak, akárcsak egy eszes óceáni Zsófia sétahajón. Gondtalanul induló kalandokkal. Az ápolónők csinosak, egyformák, mint a hollywoodi széppitőzések legújabb kreációi, öltözékük meglepő, bizonyára Adrienne-vagy Patou-modellek, beszédük választékos és ropant szellemeseket mondogatnak.

Hosszú út után meg is érkeznek a frontra. Itt továbbfolytatják kötelességüket: szépek, még a jól szabott, gyűrődésmentes, zippzárás frontruhában is. Éheznek, sokat szenvednek, ezt onnét tudjuk, mert állandóan ezt hajtogatják. Látunk azért egy-egy háborús jelenetet is, japán légitámadást kórházak ellen, ami tényleg megdöbbentő, lélekzetelállítóan izgalmas. Kitűnő felvétel.

A film vége ismét a luxus-hajó fedélzete, a hölgyek sűtképeznek a napon, kaviárral igyekeznek a háború izgalmaiban leadott kilóikat visszaszerezni.

A filmnek mindezek ellenére tartós sikert jósolunk, már csak a divat után érdeklődő hölgyek és a szép nőket kedvelő férfiak miatt is.

K. Gy.

Az amerikai EZEREGYÉJSZAKA filmvásznon

»Ezerégyéjszaka« a címe a legújabb Columbia-produkciójának. Ugyilátszik, Amerika is belefáradt a háborús repülő- és hajófilmekbe, a haditudósító-riportokba és akárcsak a mi közönségünk, szívesen merül el egy keleti mese csodás világába. Az Ezerégyéjszaka sikere talán még a »Bagdadi tolvaj«-ét is felülmúlta. Ez a mese, amelyben Seherzádé és a leghíresebb hollywoodi divattervezők keltek versenyre, Aladinról szól, az utcai énekesről és a szépséges Armina hercegnőről, vala-

mint Aladin vöröshajú puckszerű jószelleméről. A film színes és Kelet minden varázsát belezsúfolták aranyos palotáiba, méteres selyemturbánjaiba, holdfényes palotakertjeibe, márvány síremlékeibe. Aladint Cornel Wilde játssza, aki nemrég Chopint alakította az »Emlékszem egy dalra« című filmben. Elbűvölően szöke keleti hercegnő Adele Jergens, az osztrák származású Armina és a villámzó, mozgókéony Evelyn Keyes, a szellem szerepében.

M-K.

ANGOL-AMERIKAI HÍRADÓ

A londoni színházak színlapján túlteng még a háborús és a szórakoztató műsor, de a lapok egyöntetű megállapítása szerint a közönség torkig van a háborúval. Eljött a béke, nem kellene a csatazajos darabok sem. Régi, bevált színművek, klasszikus drámák jól mennek. Két színház hetek óta Shakespeare-t játszik és több századévi repriz van műsoron. Legnagyobb sikere »Lady Windermere« legyezőjének van. Oscar Wilde kiváló darabját John Gielgud újította fel, akinek felesége magyar nő: a szép és filmről is népszerű Gordon Zita.

Az első békebeli kiállítás Henry Moore, a nyugaton jól ismert szobrász műveit mutatja be. Láthatólag a francia függetlenek, Laurens és Lipschitz, no meg az Albionban annyi vihart látott Epstein hatása alatt áll.

Elkészült Chaplin új filmje, az első a Diktátor óta, aminek bemutatását már annyira várjuk. Ezt is, mint már jóideje minden darabját, ő írta, rendezte és játssza. A címe először Kékszakáll volt, de a bemutatón megváltoztatták Ladykiller-re (Höl-

gyek gyilkosa). Paul Muni újra szerepel, úgyszintén a nálunk is kedvelt Barbara Stanwyck George Brent-tel. — Deana Durbin nevét is olvassuk, felnőtt szerepben természetesen, detektívfilmszerű darab hősnője. — Egy másik film a visszatérő katona problémájával foglalkozik, ez érdekesnek ígérkezik; szereplői számunkra még ismeretlenek. — Thornton Wildernek, a mai amerikai írógárda egyik legnagyobb tehetségének regényét, a »Szent Lajos király hídját«-t, most filmesítették meg. Hedy Lamarr, a gyönyörű osztrák származású művésznő, a háború alatt férjhezment John Loderhez.

Jehudi Menuhin, a világhírű hegedűművész, sem csodagyerek még: 29 éves. — »Salzburg 1945« címmel az idei ünnepi játékokról hoznak cikket. Az Anschluss óta először ültek angolszások a nézőtérre. A zenekar csak 27 tagból állott és a Varázsvuola volt az egyetlen előadható opera. — Toscanini-ről azt olvassuk, hogy a 78 éves maestro nyitja meg idén a milánói Scalát.

Péter Éva

SERTAMIN

hűshelyettesítő tápszer

Dreher élesztő nemesítve
A Dreher Antal-Richter Gedeon eljárással

Szükség lesz egy ilyen rovatra is a Fényszórában. Mert mi nem minden esetben osztjuk nézetünket. Mi a Fényszórában lehetőleg csak olyan író munkáját közöljük, aki határozott egyéniséggel, fémjelzett névvel maga felelős azért, amit ír. Mi véleményeit, nézeteit nem befolyásoljuk, ha írása megüti a Fényszórá-kjvánta irodalmi mértéket és politikailag nem ellenségesek. Nálunk demokrácia van.

De munkatársaink jellegzetes egyéniségén túl a Fényszórá-nak, mint lapnak is van és legyen egyénisége, szellemi karaktere, jellegzetes szemlélet-módja. Ez nem mindig esik össze minden cikke véleményével. Ilyenkor a Fényszórá önkritikát fog gyakorolni azért, hogy iránya jellegzetes szemléletmódja el ne kenődjék. Mi egymást is bírálni akarjuk, mint ahogy azt megtették Ossietzky felejtethetetlen Weltbühnének belső munkatársai.

Teszem a Fényszórá minapi számában egy cikk a kritikus és a költő plátói párbeszédét közli, melyben a költő diadalmos fölényvel utasítja vissza a kritikust, aki számon kéri hallgatását. Hallgatok, mondja az író, mert még nem érett művészi élménnyel bennem a megtörtént élet. Ez az érés hosszú és kényes processzus és igazi műnek esendben, magányban lassan kell kiérnie.

A Fényszórá tudja és respektálja az író érzékeny mimózálelkét. És Isten mentse, hogy sürgesse az olyan költőt, akit sürgetni kell. Nem vállalhatná a felelősséget a koraszülöttségért. A Fényszórá csak szerényen megjegyzi, hogy voltak elég nevezetes költők, akiknél az események olyan gyorsan értek művészi élménnyé, hogy szinte együtt hangzottak az eseményekkel. Úgy tudjuk, hogy Petőfi nem sokáig várta a »Talpra magyar« kérését és többi gyorsan érő művei se mondhatók koraszülött gicceknek. Sok nagy epikus és drámaíró írta meg korát, melynek nemcsak harcosa, sőt előharcosa volt és hirdette azt, meglátta azt, ami még meg sem történt és nem a költőben érlelődött ki a történelem, amíg mű lett belőle, hanem fordítva, a hirdető és követelő mű érlelődött a történelemben, amíg tett és esemény lett belőle.

De a Fényszórá belenyugszik abba is, ha a mimózálelkű költő évekig hallgatva várja műve kiérését. Mondjuk öt évig várja, míg művészi élmény lesz abból, ami tegnap történt vele. Minden születésnek megvan az ő ideje. De ha az — mondjuk — öt év, akkor miért nem írja meg a költő most azt, ami öt évvel ezelőtt történt vele?

Kérem, ne hivatkozzunk a komoly művészethez szükséges időre. Láttunk már dilettáns kontár munkát, mely egy egész szorgalmas élet eredménye volt. De Mozart egy éjszaka írta a Don Juan ouverturjét és Puskin hat hét alatt az Onyegint.

De örömmel várjuk mi az öt vagy tíz év előtt fogamzott műveket is, sőt a századok előtt történt események ábrázolását is. Mert ha az valóban eleven, őszinte, jó írás, akkor úgyis óhatatlanul a mi forrongó jelenünk fog benne tükröződni, akármilyen közvetve is, a jelenvaló élet, melyet az igazi író nem hallgathat el, mert még elfordulása is reámutat, mert még hallgatása is pontosan azt hallgatja el.

A Fényszórá

IRHABUNDA TISZTÍTÁSA,

átfestése szakszerűen

HERMELIN, V., Mária Valéria-utca 7. sz.

Sztálin is a »lélek mérnökei«-nek nevezte az írókat. Ez a találó megnevezés kétszeresen találó, ha a magyar írókról van szó. A magyar írókra csakugyan — minden frázis nélkül — mérnöki munka vár. Hiszen ebben a fasizmus által csúnyán megrongált országban nemcsak épületek omlottak össze, nemcsak hidak robbantak fel, hanem sokfelé romokban hevernek a lelkek és leszakadtak a lélek-hidak is. A »lélek mérnökeire« hárul tehát az a feladat, hogy új lélekotthonokat építsenek és új lélekhidakat emeljenek.

Ehhez a munkához — nagyterhű és súlyos felelősségű tevékenységhez — megfelelő erő kell. Olyan lelki erő, amely testi erőt is feltételez. Elvégre ma már általában túljutottunk azon a közkeletű, gonoszul naív kapitalista hazugságon, amely egyre azt hirdette, hogy — a világirodalom minden jelentős írója éhezett és ilyen koplalás nélkül talán nem is alkotott volna remekművet.

A kapitalista szellemiséget rabszolgai módon szervírozó irodalomtörténetesek valósággal beleverklítették a köztudatba ezt a hazugságot, amely kettős célt szolgált. Egyfelől: mentesítette a kapitalista társadalmat attól, hogy az írók sorsával behatóbban foglalkozzék; másfelől: módot adott a kiadóknak, hogy az írókat kiuszorázzák.

A kifejezés talán kissé erősen hangzik. De egyáltalán nem jelent túlzást. A kiadóvállalatok egymásután vásárolgatták a bércipőket és nyomdákat, miközben az írók jelentős része albertletben tengődött és korgó gyomorral járt. Mi ez, ha nem kiuszorázás?

Magyarország most már megindult a szociális színezetű demokrácia ösvényén. Kollektív szerződések szabályozzák a fizikai és szellemi munkások túlnyomó részének keresetét.

Az újságírók már kiverekedték kollektív szerződésüket, amely — ha sokkal többet nem is jelent — az éhenhalástól megmenti őket. Az írók azonban idáig sem jutottak el! Az írók még mindig a kiuszorázott rabszolgák állapotában vannak!

Nagy, tőkeerős kiadók még az utolsó hetekben is 8–10.000 pengős áron vásárolták meg 8–10.000 példányban kiadásra kerülő könyvek kéziratát.

Egy-egy ilyen kisebb könyv 80–100 pengős áron kerül a piacra.

Az író tehát 1, azaz egy pengőt kap példányonként.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a könyvek árai úgynevezett »alapárak« és »szorzószámok« rendszerhez alkalmazkodnak, s ennek alapján elég gyakran és elég magasat »ugranak«! A könyvkiadónak ilyen körülmények között módjában áll lépést tartani a drágasággal és a könyvbe fektetett tőkét értékesíteni!

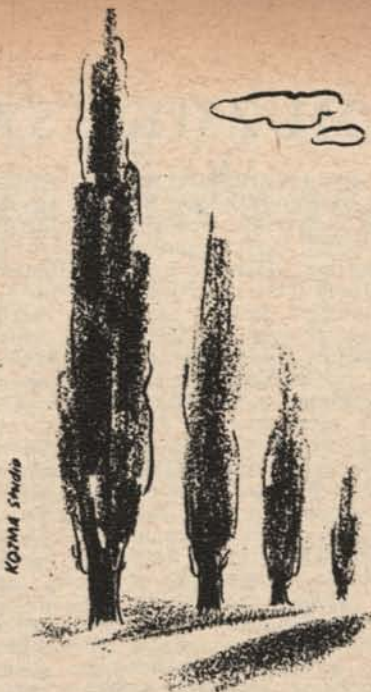
Miért nem sikerült mindeddig megalkotni az írói kollektív szerződést?!

Miért nem sikerült mindmáig bevezetni a minimális írói »bért«?!

A Magyar Írók Szövetségének sürgősen pótolnia kell ezt a mulasztást!

Balázs Béla, Gábor Andor, Gergely Sándor és a többiek, akik a Szovjetunióból tértek haza, tudják, hogy ott milyen megbecsülést élveznek az írók erkölcsi és anyagi téren egyaránt. Nekik kell kézbe venni az írói kollektív szerződések ügyét is!

Meg kell állapítani, hogy mi az a

Nem nőnek az égig...

de a fa ára, ügylátszik, önállósította magát: derekasan törtet az ég felé! Egy okkal több, hogy HYPO-val mosson a háziasszony! Ha HYPO-val mosunk, a ruhát nem kell kifőzni, s ezzel a mosáshoz szükséges tüzelő kétharmadát megtakarítjuk! Tehát: fele szappan, egyharmad tüzelő, negyedrés munka — patyolatfehér ruha — ez a HYPO! Az a háziasszony, aki ezeket után sem mos HYPO-val — hogy is mondjuk csak —, enyhén szólva: tékozló.

HYPOT A PISZOKNAK!

minimum, amit egy szerző művének egy-egy íve után kaphat?!

Meg kell állapítani, hogy hány százalékos haszonrészesezés illeti meg az írókat az eladott könyvek árából?!

Ha az állam, a közösség reprezentánsa, belátta az írói munka fontosságát és az írók számára nehéz testi munkásoknak kijáró élelmezési pótlégyeket utalt ki — a kiadóknak, akik lényegileg ugyanolyan üzletemberek, mint az egyéb üzletágak képviselői, kötelességük belátni, hogy a jogos egyéni haszonnak korlátai vannak és a szellemi alkotások alapján szerzett profitból nemcsak morzsákat, hanem valamilyen többlet kell leadni a szellemi munkások részére!

Sós Endre

Gyomorégés?
Ship-szóda!
 SHIP-SHIP-HURRÁ!

BREITNER ÉS TAUBER
ÉKSZERÉSZEK

BUDAPEST, VI, NAGYMEZŐ-U. 8
(TERÉZ TEMPLOMMAL SZEMBEN)

HETI RÁDIÓMŰSOR

Allandó műsorszámok: 7: Hírek, műsorismertetés, 7.15: Reggeli zene, hanglemezek. 8.15: Hanglemezek. 10: Hírek. 12: Déli harangszó, hírek. 13.45: Rendeletek ismertetése. 14: Hírek. 14.10: A Vöröskereszt közleményei. 16: Hírek. 18: Hírek. 18.05: A Vöröskereszt közleményei. 20: Hírek, sporthírek. 21: Műsorism. 21.05: A Vöröskereszt közleményei. 22: Hírek, rendeletek. 23: Hírek és hétköznapi krónika orosz nyelven. 23.10: Hírek és hétköznapi krónika angol nyelven. 23.20: Hírek és hétköznapi krónika francia nyelven. 23.30: Hanglemezek.

Október 11, csütörtök

8: A siker titka; mosolyogjunk! Simon Blanka előadása. 9: A Tábory-Tycho-Révész jazz-együttes műsora. 12.15: A Nemzeti Segély közleményei. 12.30: Vári-Weinstock Miklós és Laczko Mária duettjei. 12.50: Fatermelésünk az újjáépítés szolgálatában. Veress László előadása. 13: A zeneművészek szabad szakszervezetének műsora. 16.10: Fenyő László verseiből. 16.30: Nagy Olivér kamarazenekara játszik. 17: A munka híradója. 17.10: A gyermekbarátok műsora. 17.25: Hanglemezek. 17.45: A Magyar-Szovjet Művelődési Társaság műsora. Balázs Béla előadása. 18.15: Svéd-est. Rendezi: Barsi Ödön. 18.45: László Magda énekel, zongorán kíséri Solymos Péter. 19.15: A csillagos égbolt. Kulin Györggyel beszél Barsi Ödön. 19.35: Ania Suli jazz-dalokat énekel. 20.20: Korányi István cigányzenekara muzsikál. 21.15: J. Smith angol dalokat énekel, zongorán kíséri Pál Sándor.

Október 12, péntek

8: Pesti színházi levél és film-szemle. 9: Az országos postászenekar játszik, vezényel Eördögh János. 12.15: Sovinszky szalonzenekar játszik. 12.45: A magyar sakkolás jövőjéért. Lindner László dr. előadása. 13: A Cinkotai Tanítóképző ének-kara énekel. 13.25: Hare az új emberért. Beszélgetés a fasiszta könyvek listájának összeállítása alkalmából. Vezeti: Halász Lajos dr. 16.10: Hanglemezek. 16.30: Édes anyanyelvünk. Ha-

lász Gyula előadása. 16.45: Szakszervezeti tanácsadó. Az iparfelügyelet reformja. Szakasits Antal előadása. 17: Világhíradó. 17.10: Ifjúsági műsor. Orosz parasztozsgalmak a szociális felzabradulásig. Morvay Gyula előadása. 17.30: Hanglemezek. 17.50: Sportközlemények. 18.15: Műkedvelők iskolája. Vezeti Ascher Oszkár. 18.45: Fleischer Antal kamaragyüttesének műsora. 19.15: Vizváry Mariska vídám negyedórája. Közreműködik Kerpely Judit. 19.30: Egy mű hanglemezeiről. 19.40: Dr. Eckhardt Sándor egyetemi tanár előadása: A francia forradalom renaissance-a. 20.20: Fejér György jazz-hangversenye. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Október 13, szombat

8: Közellátási előadás. 9: A Budapesti Hangverseny-szalonzenekar játszik. 12.15: Orvosi előadás. Szemszerűlések az ostrom alatt és után. Csapody Márta előadása. 12.30: Hanglemezek. 12.45: Varga István előadása. 13: Weltner-Kiss jazz-együttes műsora. 16.10: Könyvszemle. Egy Viktor: »A hunok útja« c. művét ismerteti Millok Sándor. 16.20: Loránt György operett-dalokat énekel. 16.40: Gyermekrádió. 17: A munka híradója. 17.10: Hanglemezek. 17.30: A munkás kultúrszövetség műsora. 18.15: A rádiózenekar játszik, vezényel Ferencsik János. Mozart-hangversenye. 19.15: A ligeti fák alatt. Tiszay Andor hangképsora. Közreműködik: Kiss Manyi, Kelen Dóra, Ákos Kató, Baló Elemér, Fekete Pál, Pásztor János, Polgár Tibor. Rendező: Kiszely Gyula. (Egykorú hanglemezekkel.) 20.20: Kennedy-Szemere-Gershwin bemutatja. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Október 14, vasárnap

8: Református istentisztelet a Kálvin-téri templomból. 9: Hanglemezek. 10: Hírek. 10.10: Hanglemezek. 11: Budapest háborús sebei. Közvetítés a Kálvin-térről. 11.20: Ened Blake és Szécsi Magda szonátamatinója. 12.15: Anyák öt perce! 12.20: Harmat Artur énekara. 12.45: Bajor Gizi Nadányi Zoltán verseit szavalja. 13: A rádiózenekar játszik. Vezényel Polgár Tibor. Vasárnap déli muzsika. 13.45: Emlékezés Hegedüs Gyulára. Innocent Vince Ernő előadása. 14.10: Komoly zenekari művek, hanglemezek. 15: Ünnepi krónika. Elmondja Tamási Áron. 15.20: A Pinocchio jazzzenekar műsora. 16.10: Székely Mihály magyar nótákat énekel cigánykísérettel. 17: Mezőgazdasági tanácsadó. 17.30: Szórakoztató műsor a falunak. 18.15: Kapitány Anni jazzdalokat énekel, zongorán kíséri Szemere György és Pál Sándor. 18.45: Magyar romantika. Összeállítja Sötér István. 19.30: Ungár Imre

zongorázik. 20.20: A Rádió-swing-együttes műsora. 21: A rádió hangja. 21.10: Hanglemezek. 22.35: Hanglemezek. 23: Hírek és vasárnap krónika orosz nyelven. 23.10: Hírek és vasárnap krónika angol nyelven. 23.20: Hírek és vasárnap krónika francia nyelven.

Október 15, hétfő

8: Háztartási tanácsadó. 9: A Fővárosi Tűzoltózenekar játszik, vezényel Eördögh János. 12.15: Rösler Endre énekel, zongorán kíséri Pless László. 12.40: Gyászmagyarok. Katona Jenő előadása. 13: Rác Béla cigányzenekara muzsikál. 13.30: 1944 október 15-e a rádióban. Közvetítés a Rádió épületéből. Vezeti: dr. Halász Lajos. 16: Hírek. 16.10: Szegedi Ernő zongorázik. 16.30: Az ifjúság hangja. A MADISZ előadása. 16.45: »Nekünk Mohács kelle. Nagy nagyrok verseiből. Összeállítja Vajna János. Közreműködik Pásztor János. 17: A munka híradója. 17.10: Ioksz előadás. Nagy Sándor: Fél év az Iparos Szövetség Központ életéből. 17.25: »Bartók Béla-kórus« énekel. Vezeti Vásárhelyi Zoltán. 18.15: A Rádiózenekar játszik. 19.15: 1944 október 15. A nap története. Beszélgetés Tildy Zoltánnal. Vörös Jánossal. Szakasits Árpáddal. 19.45: Zábráth Zsuzsanna népdalokat énekel saját gitárkísérettel. 20.20: A rádió kamarazenekara játszik. Csajkovszkij: Trio. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Október 16, kedd

8: Mi ujság a piacon? 9: A rendőrszenekar játszik, vezényel Bánfalvy Miklós. 12.15: Simándy József énekel, zongorán kíséri: Szőke Tibor. 12.40: A Szovjet legnagyobb könyvtára: a Lenin-könyvtár. Szemző Piroska

dr. előadása. 13: Dombay Gyula szalonzenekara játszik, közreműködik Boros János (fagot). 13.30: Mérnökegyesületi előadás. 16.10: A magyar pedagógusok szabad szakszervezetének műsora. 16.25: Lőrinczy Pál jazz-együttesének műsora. 17.00: A munka híradója. 17.10: A rádió fuvós-kamarazenekara. 17.40: A gumipályafutás. Székely László előadása. 18.15: Kazal László vídám félórája. Zongorán kíséri Pál Sándor. 18.45: Színészportré Bajor Giziről. Rác György előadása. 19: Verbóczy Ila énekel, zongorán kíséri: Foryay György. 19.25: Az űrben. Részletek Madách Imre »Az ember tragédiája«-ból. Közreműködik Gellért Endre, Pártos Géza, Rajczy Lajos. 19.40: Hanglemezek. 20.20: Kurina Simi cigányzenekara muzsikál. 21.15: Orosz filmzene. Bevezető szöveg: Szabó Ferenc. 22.20: Hanglemezek.

Október 17, szerda

8: Máthé Klára előadása. 9: Az I. kerületi honvédzenekar játszik, vezényel Pongrácz Géza. 12.15: Czako Éva gondolkázik, zongorán kíséri: Arató Pál. 12.40: A munka új arca. Közvetítés az Egyesült Izzóból. 13: Tabányi Mihály jazz-együttese játszik. 16.10: Garay-vonósnégyes műsora. 17: A munka híradója. 17.10: Versek születése. Kovalovszky Miklós előadása. Közreműködik: Baló Elemér. 17.40: Hanglemezek. 18.15: Egy kis muzsika — egy kis móka. A rádiózenekar játszik. Vezényel: Polgár Tibor. 19: Világhíradó. 19.10: Ascher Oszkár előadása. 19.30: A munkás kultúrszövetség műsora. 20.20: Verbunkosok és hallgatók. Csermák, Bihari, Kemény műveiből. Gordonkán játszik: Brodszky Ferenc. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Szolovjov „Csendháborító“-ja a Magyar Színházban

A Magyar Színház október 11-én, csütörtök d. u. 5 óra-kor mutatja be a Szovjet-Magyar Művelődési Társaság rendezésében Szolovjov »A csendháborító« című darabját Gellértné Jakaterijna Gutkina fordításában. A darabhoz, mely Both Béla rendezésében kerül színre, Róbert György írt hangulatos kísérőzenét s a főszerepeket Ladányi Ferenc, Gellért Lajos, Tóth Júlia, Szigeti Jenő és Kemény László játsszák.

Kelet színpompás mesevilága elevenedik meg Szolovjov darabjában, amelynek kilenc képe Bokharában, az emír palotájában, köztereken, tipikus keleti sikátorokban, a hárem belsejében

s az ázsiai város piacon játszódik le. A darab ezer színben pompázó díszleteit Fülöp Zoltán, az Operaház tervező művésze álmodta színpadra.

ŐSZRE ARCAPOLOKREMEK
ÉRZÉKENY SZÁRAZ ARCFORBÉ
Vermesné Rohács Ilona
KOSZMETIKUSTÓL
ERZÉKLET-KÖRÜL 56.1.

Művészlemezek
A legújabb és legizgalmasabb lemezeket
"Varázs-szem"
Közvetítéssel és előadásokkal
Közvetítéssel és előadásokkal
Közvetítéssel és előadásokkal

Írók és könyvek

Közfis
melltartónál
drágábbat talál,
de jobbat sohal

Déry Tibor: Szemtől szembe

Az a három nagy elbeszélés, amelyet Déry Tibor ebben a kötetben összefoglalt, nem kerekedik regénnyé, de voltaképpen nem is novella, a szónak megszokott értelmében. Inkább egy-egy alak, egy-egy élethelyzet körül elrendezett jelentőségteljes életképnek lehetne őket nevezni. De milyen más ez az életkép, mint az, amit a szó szokványértelme megjelöl! Nagyvárosi emberekről van szó, forradalmárokról, akiknek legfőbb élettartalmát a mozgalom teszi ki, Berlin kommunistáiról, akik a mozgalomnak s ezzel életüknek is legválságosabb pillanatait élik. A forradalmi lendület ereje megtörően, tagjai közül a gyengébbek lemorzsolódnak, az ellenséghez pártolnak, elhullanak, az ellenfél, a náci szervekedése egyre erősebb áradással szakítja át a pártokat, a mozgalom legjobb emberei végül már menekülni kényszerülnek, hogy elvigyék a magot a jövőnek. Mozgalmi írás tehát Déry könyve? Bizonyos fokig, a szó nemes értelmében, az. Az író nem titkolja rokon-elleneszenveit: a kommunisták közé tartozik, az ő igazságukat érzi a magáénak. De az író nem propagandista: művében egy szemernyi pártpolitikai agitáció sincsen. Az ember érdeklődik a maga emberi mivoltában, az igazságot úgy mutatja be, ahogyan testté lesz, emberek ügyévé, életük szövetén átütő fényű, munkájukat meghatározó céllá. Ezért hiteles Déry könyve s ezért hagy vissza az olvasóban olyan erős és mély benyomást. Mi marad meg belőle emlékezetünkben? Néhány alak határozott sziluetttje: a lányé, aki szerelmével szolgálja a mozgalmat, így erősíti a rászorulókat, a másiké, aki megöli szerelmét, mikor az az ellenséghez pártol, egy fiúé, aki nagypolgári múltját azzal mossa le, hogy feláldozza magát a párt vezetőjéért; élő emlékké mélyül körülöttük egy sereg feltűnő, megvilágosított és ismét szétfoszló árnyalak. De mindennél erősebben beivódik emlékeztünkbe a könyv hangulata, az a sajátságos, magányból és barátságból, fogcsikorgató erőfeszítésből s benuit tehetlenségéből összeszövődő érzelmi légkör, amely belengi a könyv egész belső terét. Ezt szolgálja az író stílusa is, amely szándékosan elmosódó, letompított, pasztellszerű, a szónak ismét nem szokványos értelmében: csupa árnyalat, csupa hajlat, de egy pillanatra sem tetszselgően finomkodik. A tárgyat szolgálja, az emberi mondánivalót.

Déryt a hozzáértők kezdettől fogva komoly tehetségeink közt tartották számon. Éveken át nem volt módjában komoly alkotásokkal kilépnie. Örömmel üdvözljük most, újra a napfény világosságában. Szeretnők nagy regényét is nyomtatásban látni s várjuk új mű-

veit, amelyekben bizonyosan öröme telik minden komoly olvasónak.

K. D.

Zsadányi Oszkár: Mindenki szolgája

Az úgynevezett »élményregények« egyre növekvő áradatában külön figyelmet érdemel Zsadányi Oszkár »Mindenki szolgája« című könyve. Hetvenezer munkaszolgálatos éveken át tartó, magyar és német rendezés alatt végtelen sok felvonásból álló tragédiájának könyve a »Mindenki szolgája«. Zsadányi Oszkár újságíró és az eseményeket az iszonyat, az életveszély drámai pillanataiban is a riporter éles szemével figyelte. Ezért nincs szüksége hatásfokozó színezésre, ezért ér el az írói mértéktartás eszkö-

VASÁRNAP DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR UGETŐ

zeivel olyan hatást, hogy könyve kiáltó vádirat hatvanegyházezer munkaszolgálatos gyilkosai ellen. »Mindenki szolgája« voltak a munkaszolgálatosok, mindenki kiszolgáltatott áldozata, csak az ukrainai orosz paraszt segítette őket kenyérrrel, jöszóval. Zsadányi könyvének ajánlása és néhány legszebb fejezete a névtelen orosz paraszt emberségéről szól.

(gy. i.)

Bodnár Ödön: Társadalom és nevelés

Az új könyvek sorában szerényen helyezkedik el a Budapesten kevésbé ismert szerző — pedagógus és társadalombölcselelő — munkája. Ez az írás még 1943-ban került volna a könyvpiacra, ha a letűnt rezsim megjelenését le nem tiltja. A betiltás jogos volt, hiszen Bodnár könyve egyetlen nagy tiltakozás a fasiszta világrend nevelési módszere ellen. A szellem embere a tudomány, az élet, a tapasztalat kézenfekvő igazságaival cáfol, tilt és bizonyít. A könyve szenvedélymentes, okosan és egyszerűen tárgyilagos. Tömör. Mondanivalója érett, szinte csak az eredményeket foglalja össze. Így azután az anyag 150 oldalon is megfér. A könyv tehát nem elég vastag, úgy, hogy a nagyképu tudományosság terjedelméigényeit aligha elégíti ki. Tömörsege, tudományos vonatkozásai, szakkifejezései miatt viszont egyébként világos stílusa dacára sem népszerű. Így érthető, ha olvasóinak és bírálóinak egy része bizalmatlanul és kicsit tanáctalannul áll vele szemben, úgy szaglássza körül, mint maeska a gündisznót.

Bodnár a társadalom, a tömeg, a nevelés problémáit a valóságos állapot elemzéséből kiindulva vizsgálja, kerülve az egyéni vélekedésből és

nem fontos milyen, csak könnyen áttekinthető és elsajátítható frazeológiával bírjon! Az ilyen szemlélet nem szubjektív, birtokosa — az átlagember vagy tömeg — nem egyéniség. Sorsa: sodródás.

Szerző a ma egyéniségnélküli voltának okát főként a nevelésben találja meg. Kifejti az új nevelési módszer lényegét. A fejlődő, a növendékember természetes képességei irányában kell fejlődjenek az önmagaszabta lehetőség határáig. Így megőrizhető az egyéniség, az ember szubjektivitása, tehát az egyénekből álló tömeg sem veszítheti el karakterét. Az önevelés, az auto-educatio biztosíthatja a képességek helyes kiválasztódását, szerves fejlődését. Az így organikusán fejlődő társadalomnak minden tagja cselekvőképes. Ez záloga az egyensúlyi helyzetnek, mely megátolja a tömeglelkiség végzetes sodródását.

Bodnár értékes könyvének utolsó fejezete: A művészet és tudomány alkotásai a szubjektív és objektív lelki-ség szemszögéből — külön is említést érdemel.

Szücs László

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA

Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL

Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL

KIADJA A MAGYAR FILMIPARI R. T.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, IV., SZÉP-UTCA 3

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség

454068 — Athenaeum Rt. mélynyomása

Felelős: TALABÉR FERENC

Bundák Szemere szücsnél
ERZSÉBET-KÖRÚT 26,
nagy választékban olcsón második emeleten

BARTÓK BÉLA A PANTHEONBAN

ERKEL FERENC LISZTHEZ:

„Temetni, azt tudnak, kivált még életében eltemetni a zsenit.”

(GÁSPÁR ANTAL RAJZA)